

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Cecilia Brogren

Talerätten för enskilda vid direkt
ogiltighetstalan
– i strid med artikel 6 och 13 EKMR?

Examensarbete
20 poäng

Per Ole Träskman

Processrätt/EG-rätt

Vårterminen 2007

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	8
1.1 Syfte	9
1.2 Avgränsningar	9
1.3 Metod och material	10
1.4 Disposition	10
2 DIREKT OGILTIGHETSTALAN	12
2.1 Granskningsbara rättsakter	12
2.2 Ogiltighetsgrunder	14
2.3 Tidsfrist	15
2.4 De taleberättigade kategorierna	15
2.5 Verkan av en ogiltighetsförklaring	16
3 ENSKILDAS TALERÄTT	18
3.1 Direkt berörd	19
3.2 Personligen berörd	20
3.3 Domstolens restriktiva tolkning av artikel 230 (4) EGF	21
3.3.1 Rättsaktens natur	22
3.3.2 Relationen mellan den enskilde och rättsakten	24
3.4 Cordinou m.f.l. – en utvidgad talerätt för enskilda i domstolens praxis?	26
3.4.1 Cordinou-fallet	28
3.4.2 Stitching Greenpeace	29
3.4.3 Jégo Quéré och UPA	31
3.4.3.1 Förstainstansrättens avgörande i fallet UPA	31
3.4.3.2 Generaladvokatens förslag på dom i fallet UPA	32
3.4.3.3 Förstainstansrättens dom i fallet Jégo Quéré	33

3.4.3.4	EG-domstolens dom i fallet UPA	34
4	INDIREKT OGILTIGHETSPRÖVNING	37
4.1	Förhandsavgöranden enligt artikel 234 EGF	37
4.2	Ogiltighetsprövning enligt artikel 241 EGF	40
5	SKYDDET AV RÄTTEN TILL DOMSTOLSPRÖVNING INOM EU	43
5.1	Utvecklingen av de mänskliga rättigheterna inom EU	43
5.1.1	Utvecklingen av de mänskliga rättigheterna i rättspraxis	44
5.1.2	EKMR och EU	46
5.2	Skyddet av de grundläggande rättigheterna i konstitutionsutkastet	49
5.2.1	Europeiska Unionens stadga om de grundläggande rättigheterna	50
5.2.2	Anslutningen till EKMR	51
5.2.3	Konstitutionsutkastets utvidgade talerätt för enskilda	51
6	EUROPAKONVENTIONEN OM RÄTTEN TILL DOMSTOLSPRÖVNING OCH EFFEKTIVA RÄTTSMEDEL	54
6.1	Rätten till domstolsprövning	54
6.1.1	Omfattningen av rätten till domstolsprövning	55
6.1.1.1	Tröskelkriteriet civila rättigheter och skyldigheter	56
6.1.1.2	Inskränkningar i rätten till domstolsprövning	60
6.2	Rätten till effektiva rättsmedel	60
7	AVSLUTANDE ANALYS	62
7.1	Utvecklingen inom EU vad gäller rätten till domstolsprövning	62
7.2	Artikel 6 och 13 EKMR i förhållande till talerätten för enskilda enligt artikel 230 (4) EGF	64
7.3	Avslutande kommentarer	67
	LITTERATURFÖRTECKNING	69
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	73

Summary

Any legal system worthy of the name has to provide for access to a court before which an individual can challenge the conduct of a public authority; yet all legal systems impose limitations upon that access. The Community system is not an exception and the difficulty of satisfying the standing requirements laid down in Article 230 (4) TEC has led to some controversy. Article 230 (4) provides for three situations where non-privileged applicants can bring actions for judicial review. Firstly, an individual has automatic standing when it is directly addressed by a Community decision. Secondly a natural or legal person can bring an action against a decision addressed to “another person” if the decision is of individual and direct concern to the natural or legal person. Thirdly an individual can challenge a regulation if the act is really a decision which is of direct and individual concern to the applicant. The general rule is therefore that an individual cannot challenge a regulation. In order to challenge such a Community Act the individual must find some different or unusual characteristic in order to stand out in the same way as a person who is addressed by a decision. In other words the applicant must establish that the regulation is really a decision.

Once this has been established, the applicant still has to satisfy the test of direct and individual concern. Especially individual concern has been hard to satisfy and the Court took a very strict approach in *Plaumann v. the Commission* and declared that a measure affects an applicant individually; “by reason of certain attributes which are peculiar to [him] or by reason of circumstances in which [he is] differentiated from all other persons and by virtue of these factors distinguishes [him] individually just as in the case of the person addressed.” This test (“the *Plaumann* test”) has been read narrowly and means that access to review under Article 230 is available only rarely to a very small class of private persons. The Court has shown some willingness to relax the nature of the standing requirements in both *Extramet* and *Cordinou* but the restrictive nature of the *Plaumann*-formula has reasserted itself in cases such as *Greenpeace*, *Jégo Quéré* and *UPA*. In the case *UPA* Advocate General Jacobs argued that a restrictive locus standi test would lead to a possible denial of justice under the current system. He therefore suggested that a less restrictive approach would be more compatible with the tendency to extend the powers of the Community. The Court of Justice, however, concluded that any revision of the standing rules was not for the Court to do, but for the Member States in the context of a Treaty amendment. The difficulties in demonstrating standing requirements have been subject to much debate. The Court of Justice has, in this discussion, often argued that the Treaty provides for “a complete system of legal remedies and procedures designed to ensure judicial review of the legality of the institutions”.

The Court has stated that even if an action is dismissed by the Court, because of the standing requirements in Article 230 (4), the applicants rights will still be adequately protected by Article 234 (the preliminary ruling procedure) and Article 241 (the plea of illegality). Advocate-General Jacobs has however argued that none of these proceedings or actions are appropriate or adequate to meet the standard which ought to be required in Community law. Article 234 for example, often requires that the applicant deliberately breaks the law, in order to contrive a national dispute. It has therefore been stated that the current order is incompatible with principles of rule of law and the right of access to a court according to Article 6 and 13 in the *European Convention on Human Rights*. However, neither the EU nor the EC are parties to the ECHR. Since there are no direct remedies before the European Court of Human Rights the only remedy for an infringement of fundamental rights, in the EU legal system, lies before the Court of Justice and the CFI. According to Article 6 TEU the European Union is nowadays obliged to a broad general commitment to respect the articles of the ECHR and those human rights common to the Member States as general principles of Community law. The Court of Justice has also recognised the right of access to a court as a general principle of Community law.

Article 6 ECHR provides for the right for an individual to have access to a court. However, the article extends only to disputes over rights and obligations which can be said, at least on arguable grounds, to be recognised under domestic law. Article 6 does not in itself guarantee any particular content to the rights and obligations in the substantive of the Contracting State. Therefore, the Convention does not guarantee a right to invalidate or override a law enacted by the legislature just because it affects the rights and obligations of an individual. But if a national measure in substance affect the rights and obligations of a person or of a group of persons in a similar situation, whether by reason of certain attributes peculiar to them or by reason of a factual situation which differentiates them from all other persons, Article 6 (1) ECHR may require that the substance of the decision or measure in question is capable of being challenged by that person or group before a tribunal. In the Case *Posti and Rahko v. Finland* the applicants complained that they did not have access to a tribunal within the meaning of Article 6 (1) in order to challenge a fishing restriction imposed by a governmental decree. The Court declared that no adequate remedy was available whereby the applicants could have obtained a determination of the effects which the Decrees had on the contractual terms of the applicants' leases on State-owned fishing waters. It further stated, that no one should be required to break the law in order to have a civil right determined. The Court therefore stated that there had been a violation of Article 6 (1) of the Convention. This case has been argued to indicate that the current legal position as regards to Article 230 (4) EC is incompatible with the right of access to a court under Article 6 (1) ECHR.

Sammanfattning

Varje rättsystem som anser sig vara värd namnet måste tillhandahålla en rätt till domstolsprövning genom vilken en individ kan ifrågasätta myndigheternas agerande. Trots detta innehåller alla rättsystem begränsningar i denna rätt. Gemenskapens reglering vad gäller talerätten för enskilda utgör inget undantag och svårigheten för fysiska och juridiska personer att erhålla talerätt enligt artikel 230 (4) EGF har därför varit föremål för kontrovers. Av artikel 230 (4) följer tre situationer då en enskild kan föra talan mot en gemenskapsrättsakt. För det första erhåller en individ automatiskt talerätt då ett gemenskapsbeslut är adresserat till denne. För det andra, kan alla fysiska och juridiska personer föra talan mot ett beslut som är adresserat till "en annan person" under förutsättningen att beslutet berör den enskilde direkt och personligen. För det tredje kan en enskild ifrågasätta en förordning om denna rättsakt egentligen är ett beslut som direkt och personligen berör denne. Huvudregeln är således att fysiska och juridiska personer inte kan ifrågasätta en förordning. För att kunna ifrågasätta en sådan gemenskapsrättsakt erfordras det att individen kan visa på särskilda och utmärkande omständigheter som gör att den enskilde särskiljer sig från alla andra på samma sätt som den som ett beslut är adresserat till. Med andra ord måste det fastställas att en förordning har samma karaktär som ett beslut.

Efter att detta har fastställts måste sökanden visa att denne är direkt och personligen berörd av rättsakten. Kriteriet personligen berörd har ansetts vara särskilt svårt att uppfylla och EG-domstolen har antagit en väldigt strikt linje genom fallet *Plaumann v Commission*. Domstolen förklarade att en åtgärd berör en individ personligen om han; "på grund av vissa egenskaper som är utmärkande för [honom] eller på grund av en faktisk situation som särskiljer [honom] i förhållande till alla andra personer och därigenom försätter [honom] i en ställning som motsvarar den som gäller för en person som ett beslut är riktat till." Detta test (det s.k. Plaumann-testet) har tillämpats strikt och innebär att en rätt att föra en direkt ogiltighetstalan enligt artikel 230 (4) tillhandahålles endast undantagsvis till en begränsad grupp av enskilda sökanden. Domstolen har emellertid visat på en viss vilja att utvidga talerätten för enskilda genom fallen *Extramet* och *Cordinou*. Men EG-domstolen har emellertid åter intaget en strikt linje genom fall såsom *Greenpeace*, *Jégo Quéré* och *UPA*. I fallet *UPA* konstaterade Generaladvokat Jacobs att det strikta *locus standi*-testet innebar en möjlig "déni de justice" situation under den nuvarande ordningen. Generaladvokaten föreslog därför att en mindre restriktiv inställning till möjligheten för enskilda att föra en ogiltighetstalan skulle stämma bättre överens med EG-rättens vidgade kompetens. EG-domstolen konstaterade emellertid att det var medlemsstaterna som hade att vidta en eventuell revidering av talerättsreglerna genom en fördragsändring. Svårigheterna att uppfylla kriterierna för talerätt har varit föremål för debatt.

EG-domstolen har i denna diskussion ofta anfört att fördragen innehåller ”ett fullkomligt system för talemöjlighet”. Domstolen har hävdats att även om en talan avslås p.g.a. kriterierna i artikel 230 (4) så kommer den enskilde ändå att åtnjuta ett tillräckligt skydd genom artikel 234 (om förhandsavgörande) och artikel 241 (om indirekt ogiltighetsprövning). Generaladvokat Jacobs har emellertid anfört att dessa artiklar varken är lämpliga eller tillräckliga för en ogiltighetstalan eftersom de inte uppfyller den standard av rättighetsskydd som kan förväntas inom gemenskapen. Artikel 234 erfordrar exempelvis ibland att den enskilde bryter mot lagen i syfte att få till stånd en nationell tvist. Det har därför anförts att den nuvarande ordningen står i strid med artikel 6 och 13 EKMR. Varken EU eller EG är emellertid parter till EKMR. Eftersom det inte finns någon möjlighet att ompröva ett avgörande från gemenskapsinstitutionerna inför Europadomstolen utgör det enda rättsmedlet en talan inför EG-domstolen och förstainstansrätten. Av artikel 6 EU-fördraget följer numera att den Europeiska unionen är skyldig att följa artiklarna i EKMR och de rättigheter som är gemensamma för medlemsstaterna som allmänna gemenskapsrättsliga principer. EG-domstolen har även konstaterat att rätten till domstolsprövning utgör en sådan princip.

Av artikel 6 EKMR följer att enskilda har en rätt till domstolsprövning. Artikel 6 gäller emellertid tvister som rör den enskildes civila rättigheter och skyldigheter, som på rimliga grunder, erkänns i nationell rätt. Artikel 6 garanterar inga rättigheter och skyldigheter som inte följer av nationell rätt. Av denna anledning garanterar inte konventionen en generell rätt till tillträde till domstol för att få till stånd en prövning av en nationellt antagen lag eller förordning bara för att dessa rättsakter berör den enskildes rättigheter och skyldigheter. Men om en nationell åtgärd påverkar en avgränsad grupp civila rättigheter eller skyldigheter med anledning av faktiska omständigheter som gör att individen, eller gruppen av individer, särskiljer sig mot övriga i samhället, kan artikel 6 EKMR innehålla en rätt att få innehållet i rättsakten prövad inför en domstol. I fallet *Posti and Rahko v Finland* anförde klaganden att de inte hade en rätt till domstolsprövning, i enlighet med artikel 6 (1), eftersom de inte hade någon möjlighet att pröva en restriktion som gällde rätten att fiska som hade införts genom en nationell förordning. Europadomstolen konstaterade att de enskilda inte hade någon tillgång till lämpliga rättsmedel, vilket medförde att klaganden inte hade någon möjlighet att få effekterna av kontrakten om fiskevatten fastställda. Domstolen konstaterade vidare att enskilda aldrig skall tvingas att bryta mot lagen för att få sina rättigheter fastställda. Det ovan anförda medförde att domstolen fann att en kränkning av artikel 6 EKMR förelåg i det aktuella fallet. Detta rättsfall har ansetts visa att den nuvarande ordningen vad gäller talerätt för enskilda enligt artikel 230 (4) EGF inte uppfyller kraven på en rätt till domstolsprövning enligt artikel 6 EKMR.

Förord

År 2006 tillbringade jag två fantastiska och lärorika terminer som utbytesstudent vid Aristotle University of Thessaloniki och University of Edinburgh. Under den här tiden fick jag inspiration till att skriva mitt examensarbete med EG-rättslig prägning och jag bestämde mig därför för att avsluta mina studier i Lund med en uppsats i EG-rättslig processrätt.

Jag skulle vilja tacka alla som har hjälpt mig att skriva denna uppsats för deras stöd och uppmuntran. Ett särskilt tack vill jag rikta till min mamma Lisbeth Brogren som visat prov på stort tålamod, då hon korrekturläst hela min uppsats. Jag vill även tacka min handledare Per Ole Träskman för värdefulla synpunkter under utbildningens gång.

Lund, 2007-04-02

Förkortningar

CFI	Court of First Instance
CMLRev	Common Market Law Review
EC	The European Community
ECB	Europeiska central banken
ECHR	European Convention on Human Rights
ECR	European Court Reports
EG-domstolen	Europeiska Gemenskapernas domstol
EKMR	Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
EGF	Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen (Romfördraget)
EU	Europeiska Unionen
EU-fördraget	Fördraget om Europeiska unionen (Maastrichtfördraget)
Europadomstolen	Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna
ERT	Europarättslig Tidskrift
EU-stadgan	Europeiska Unionens stadga om de grundläggande rättigheterna
Nicefördraget	Nicefördraget om ändring av Fördraget om Europeiska unionen, fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna och vissa akter som hör samman med dem
OEEC	Organization for European Economic Cooperation
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development

REG	Rättsfall från Europeiska Gemenskapernas domstol och förstainstansrätt
TEU	Treaty on European Union
TEC	Treaty establishing the European Community

1 Inledning

Vid Romfördragets upprättande år 1950 visade gemenskapen inget större intresse för de grundläggande mänskliga rättigheterna. Samarbetet mellan medlemsstaterna var i huvudsak ekonomiskt och de mänskliga rättigheterna ansågs därför falla utanför den gemenskapsrättsliga ramen. Med tiden har emellertid gemenskapens kompetens expanderat och innefattar numera nya områden. Detta har inneburit att EG-rättens praktiska betydelse för unionens medborgare och enskilda har ökat. I samma takt har även behovet av effektiva skyddsmekanismer för medborgerliga fri- och rättigheter fått större betydelse och därför har rätten till domstolsprövning av gemenskapsrättsakternas giltighet varit föremål för debatt. Det rättighetsskydd som idag finns inom EG-rätten har främst utvecklats genom EG-domstolens praxis och domstolen har i denna rättsutveckling hämtat inspiration från såväl medlemsstaternas gemensamma traditionella konstitutioner som internationella konventioner på området. Ett exempel på en sådan konvention är den *Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna* (EKMR). Rätten till domstolsprövning och effektiva rättsmedel skyddas av denna konvention i artikel 6 och 13.

Enskilda rättssubjekt har enligt artikel 230 (4) EGF under vissa förutsättningar möjligheten att föra en talan mot en gemenskapsrättsakt. Denna rätt är emellertid mycket begränsad och EG-domstolen har utvecklat en strikt rättspraxis vad gäller talerätten för enskilda. I takt med att den EG-rättsliga kompetensen har utvecklats har röster därför höjts för att EG-domstolen borde utvidga talerätten för fysiska och juridiska personer eftersom denna grupp av taleberättigade är mer påverkade av EG-rätten än någonsin tidigare. Domstolen har dock visat sig ytterst ovillig att förändra denna praxis, vilket har kritiserats i både doktrin och i yttranden från generaladvokaterna. Kritikerna har bl.a. anfört att denna strikta rättspraxis skulle strida mot artikel 6 och 13 EKMR.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka huruvida talerätten för enskilda vid direkt ogiltighetstalan enligt artikel 230 (4) EGF överensstämmer med EKMR: s krav på rätten till domstolsprövning och effektiva rättsmedel. För att kunna uppnå syftet kommer ett antal delfrågor att behandlas:

1. Under vilka förutsättningar kan en fysisk och juridisk person föra en direkt ogiltighetstalan enligt artikel 230 (4) EGF mot en förordning?
2. Motsvarar en indirekt ogiltighetsprövning enligt artikel 234 och 241 en direkt ogiltighetstalan enligt artikel 230 EGF?
3. Vilken betydelse har EKMR och rätten till domstolsprövning och effektiva rättsmedel inom den Europeiska unionen?
4. Hur har Europadomstolen tillämpat bestämmelserna om rätten till domstolsprövning och effektiva rättsmedel i artiklarna 6 och 13 EKMR?

1.2 Avgränsningar

Jag kommer i denna uppsats att beskriva det rådande rättsläget vad gäller talerätten för enskilda enligt artikel 230 (4) EGF. Jag kommer emellertid inte att rikta någon särskild uppmärksamhet mot frågan om talerätt för föreningar och sammanslutningar. Inte heller kommer de säregna förhållandena som gäller vid antidumpningsmål och mål om statligt stöd att beröras närmare. Jag kommer i uppsatsen att fokusera på under vilka förutsättningar en enskild kan föra talan mot en förordning (rättsakter i form av beslut kommer också att beröras i den utsträckning som det är nödvändigt). Således kommer inte fysiska och juridiska personers möjlighet att föra talan mot ett direktiv att behandlas. Anledningen till denna begränsning är, att det är främst möjligheterna för enskilda att få till stånd en giltighetsprövning av en förordning, som har ansetts strida mot artikel 6 och 13 EKMR. Detta beror bl.a. på att en förordning inte skall eller får inkorporeras i nationell rätt (såvida inte annat är stadgat i förordningen) medan det alltid erfordras att ett direktiv implementeras (om inte den nationella lagstiftning redan uppfyller kraven i direktiven).¹ Varför denna skillnad får betydelse för möjligheterna att få till stånd en giltighetsprövning kommer att behandlas i främst kapitel 3.4.3.1 och kapitel 4.1. Anledningarna bakom domstolarnas ovilja att utvidga talerätten för enskilda kommer inte heller att beröras i denna uppsats. Således kommer varken det faktum att domstolarna är kraftigt överbelastade eller eventuella politiska konflikter mellan förstainstansrätten och EG-domstolen att behandlas.

---

¹ Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 40-41.

1.3 Metod och material

Utgångspunkten för uppsatsen är den EG-rättsliga fördragstexten, EKMR samt EU:s konstitution. I syfte att analysera lagtexten har jag ägnat mig åt traditionella litteraturstudier, där jag utifrån aktuell litteratur och artiklar på området, har försökt återge det gällande rättsläget vad gäller talerätten för enskilda vid direkt ogiltighetstalan. För att på ett så korrekt sätt som möjligt, kunna göra en deskriptiv beskrivning av rättsläget, har jag återgivit relevanta rättsfall från EG-domstolen samt förstainstansrätten. Jag har i studien av denna praxis främst använt mig av avgöranden översatta till svenska om sådana funnits tillgängliga, i annat fall har jag använt mig av engelska versioner.

Eftersom ändamålet med min uppsats är att undersöka huruvida reglerna kring talerätten för enskilda är förenliga med artikel 6 och 13 EKMR har jag dessutom studerat avgöranden från Europadomstolen som berör dessa stadganden. För att förstå vilken betydelse EKMR har inom EU idag har jag även beskrivit den utveckling som de mänskliga fri- och rättigheterna har haft inom unionen genom att göra en historisk återblick. För att kunna göra en sådan återblick har jag besökt hemsidor, läst relevanta artiklar och litteratur samt studerat utvecklingen av fördragstexten. Utifrån den information som jag sammanställt i uppsatsen har jag analyserat huruvida talerätten enligt artikel 230 (4) EKMR kan ifrågasättas med utgångspunkt i artikel 6 och 13 EKMR.

1.4 Disposition

Uppsatsen inleds med en övergripande beskrivning av artikel 230 EGF om direkt ogiltighetstalan. Kapitlet syftar till att beskriva när och hur en gemenskapsrättsakt kan bli föremål för en ogiltighetstalan enligt detta lagrum. Vidare behandlas vilka rättsakter som kan ifrågasättas samt vem som har rätt att föra en sådan talan.

Följande kapitel behandlar talerätten för de icke-privilegerade taleberättigade (dvs. fysiska och juridiska personer). Eftersom fördragstexten har överlämnat åt EG-domstolen, att närmare utveckla under vilka förutsättningar denna grupp har rätt att föra en direkt ogiltighetstalan, kommer kapitlet innehålla en beskrivning av domstolens rättspraxis vad gäller enskildas talerätt. Syftet med detta kapitel är att visa på de svårigheter som kan föreligga för enskilda när det gäller deras möjligheter att erhålla talerätt.

I kapitel 4 behandlas möjligheterna för enskilda att få till stånd en s.k. indirekt ogiltigprövning. EG-domstolen har, i ett flertal fall, förklarat att artikel 230 tillsammans med möjligheterna att föra en indirekt ogiltighetstalan enligt artikel 234 och 241 EGF utgör ett ”fullkomligt system för talemöjlighet”, varför de två sistnämnda artiklarna kommer att beskrivas i detta kapitel. Kapitlet syftar dock inte till att ge någon fullständig beskrivning av möjligheten att få en rättsakt prövad genom förhandsavgörande (artikel 234) eller genom indirekt ogiltighetsprövning (artikel 241). Istället innehåller kapitlet främst en beskrivning av vilka begränsningar som finns i rätten till en indirekt ogiltighetsprövning.

Kapitel 5 börjar med en historisk återblick som syftar till att beskriva utvecklingen av de mänskliga rättigheterna inom EU. Då denna utveckling har skett främst genom EG-domstolens rättstillämpning innehåller detta kapitel en genomgång av de mänskliga rättigheternas ökade betydelse i rättspraxis. Vidare behandlas vilket inflytande och vilken ställning EKMR har fått i den Europeiska unionen. Kapitlet avslutas med en genomgång av vilka förändringar som konstitutionen skulle ha inneburit för de mänskliga rättigheterna om den hade antagits.

I kapitlet därefter redogörs för det materiella innehållet i artikel 6 samt artikel 13 EKMR. Eftersom rätten till domstolsprövning och effektiva rättsmedel har utvecklats genom Europadomstolens praxis kommer betydelsefulla domar i denna utveckling att beskrivas.

Uppsatsen avslutas med en analys som syftar till att besvara huruvida möjligheterna för talerätt för enskilda vid direkt ogiltighetstalan står i strid med EKMR: s krav på rätten till domstolsprövning och effektiva rättsmedel i artikel 6 och 13.

2 Direkt ogiltighetstalan

Av artikel 220 EGF följer att EG-domstolen och förstainstansrätten skall, inom ramen för respektive behörighetsområde, säkerställa att lag och rätt följs vid tillämpningen av fördragen. Gemenskapsdomstolarna skall således inte bara pröva huruvida gemenskapsrättsakterna är giltiga utan de skall även undersöka om någon EU-institution i strid med fördragen har underlåtit att vidta åtgärder eller orsakat ersättningsgill skada (se exempelvis artikel 232 EGF). Vidare har domstolen i fallet *Les Verts*² uttalat att gemenskapen vilar på legalitetsprincipen och att vare sig medlemsstaterna eller gemenskapsinstitutionerna kan undgå kontroll av huruvida deras rättsakter står i överensstämmelse med gemenskapens konstitutionella urkund, d v s fördragen. Av rättsfallet följer även att artiklarna 230, 234 samt 241 EGF, har ansetts utgöra ett fullständigt system för rättsprövning och att dessa förfaranden har upprättats för att kunna göra det möjligt för domstolen att granska lagenligheten av de rättsakter som antas av institutionerna. Artikel 230 EGF föreskriver ett direkt prövningsförfarande rörande giltigheten av rättsakter utfärdade av institutionerna och ger domstolen jurisdiktion att granska lagenligheten av gemenskapsrättsakterna. Artikel 230 EGF möjliggör, till skillnad från artikel 234, en s.k. direkt ogiltighetstalan. Syftet med en direkt ogiltighetstalan är att erhålla en formell ogiltighetsförklaring och saken rör uteslutande lagenligheten av en viss rättsakt. Vid en indirekt ogiltighetstalan utgör däremot lagenlighetsprövningen bara en del i processen.³

2.1 Granskningsbara rättsakter

Av artikel 230 (1) EGF följer att domstolen skall granska lagenligheten av de rättsakter som:

”antas av Europaparlamentet och rådet gemensamt, av rådet, av kommissionen eller av ECB och som inte är rekommendationer och yttranden samt sådana rättsakter som antas av Europaparlamentet och som skall ha rättsverkan i förhållande till tredje man.”

Av artikeln följer således att rekommendationer och yttranden inte kan bli föremål för en direkt ogiltighetstalan. I artikel 249 EGF definieras de gemenskapsrättsakter som kommissionen och rådet kan anta. Fem typer av rättsakter finns uppräknade i artikeln: förordningar, direktiv, beslut, rekommendationer och yttranden. Av artikel 249 EGF framkommer att rekommendationer och yttranden inte är bindande vilket däremot direktiv, och förordningar är.

---

² Mål 294/83, *Parti écologiste "Les Verts" mot Europaparlamentet*, (REG 1986, s. 1339).

³ Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 138.

Vad som gäller för bindande rättsakter, som har rättsverkan men inte utgör någon av de rättsakter som finns uppräknade i artikel 249 EGF, behandlades i fallet *ERTA*.⁴ I det aktuella fallet begärde kommissionen att ett av rådet fattat beslut angående fordonsbeskattning vid internationella vägtransporter skulle ogiltighetsförklaras. Rådet invände att det omtvistade beslutet vare sig till syfte, form eller innehåll utgjorde en förordning, ett beslut eller ett direktiv i den mening som avses i artikel 189 EGF (numera artikel 249). Rådet var av uppfattningen att beslutet egentligen utgjorde en politisk samordning vilket som sådant inte gav upphov till rättigheter, skyldigheter eller förändrade rättsläget. Men domstolen uttalade att genom att det i artikel 189 EGF (numera artikel 249):

*”endast undantas ”rekommendationer eller yttranden” – som i enlighet med artikel [249] sista stycket helt saknar bindande verkan – från medlemsstaternas och institutionernas möjlighet att väcka talan om ogiltighetsförklaring, får avsikten i artikel [230] anses vara att varje åtgärd vidtagen av institutionerna som är avsedd att ha rättsverkan skall kunna bli föremål för talan.”*⁵

Domstolen konstaterade dessutom att syftet med en direkt ogiltighetstalan var att säkerställa att lag och rätt följdes vid tillämpning av fördraget och att det skulle strida mot ändamålet med artikel 230 att tolka villkoren för talans upptagande till prövning restriktivt. Således skulle inte talerätten vara begränsad till att gälla endast den kategori av rättsakter som räknades upp i artikel 189 EGF (numera artikel 249). Mot bakgrund av detta beslutade domstolen, att det skulle vara möjligt, att väcka talan om ogiltighetsförklaring i fråga om alla åtgärder, vidtagna av institutionerna som oavsett åtgärdernas karaktär eller form, varit avsedda att ha rättsliga verkningar.⁶ I fallet *NBV and NVB v. Commission*⁷ uttalade förstainstansrätten därför att det inte var möjligt att väcka talan mot en preambel till en gemenskapsrättakt, eftersom en sådan akt inte har någon rättsverkan.

Av den tidigare lydelsen av artikel 230 (då artikel 173) kunde man inte utläsa att Europaparlamentets rättsakter kunde bli föremål för en ogiltighetstalan. I fallet *Les Verts* slogs emellertid fast att det var möjligt att väcka talan mot en av Europaparlamentet utfärdad rättsakt. Domstolen konstaterade att det skulle vara oförenligt med fördragets anda att inte tillåta en sådan talan eftersom:

---

⁴ Mål 22/70, *Kommissionen mot Rådet* (REG 1971, s. 263).

⁵ Mål 22/70, *Kommissionen mot Rådet* (REG 1971, s. 263), punkt 39.

⁶ Mål 22/70, *Kommissionen mot Rådet* (REG 1971, s. 263), punkt 40-42.

⁷ Case T-138/89, *Nederlandse Bankiersvereniging and Nederlandse Vereniging van Banken v Commission of the European Communities v. Commission*, [1992] ECR II-2181.

”[...] Europeiska ekonomiska gemenskapen är en rättslig gemenskap av sådant slag att varken medlemsstaterna eller gemenskapsinstitutionerna kan undgå kontroll av om deras rättsakter står i överensstämmelse med gemenskapens grundläggande konstitutionella urkund, dvs. fördraget.”⁸

2.2 Ogiltighetsgrunder

I EGF anges fyra grunder enligt vilka EG-domstolen kan ogiltigförklara en rättsakt. Enligt artikel 230 (2) EGF kan domstolen förklara en akt ogiltig p.g.a. *bristande behörighet, åsidosättande av väsentliga formföreskrifter, åsidosättande av detta fördrag eller av någon rättsregel som gäller dess tillämpning samt maktmissbruk*. I praktiken är avgränsningen mellan de olika grunderna inte särskilt strikt och det är inte ovanligt att flera av dem åberopas alternativt eller gemensamt.⁹

Bristande behörighet föreligger om en institution utfärdar rättsakter som det egentligen ankommer på en annan institution att anta. Andra anledningar som föranleder bristande behörighet är om en rättsakt antas på ett område där gemenskapen överhuvudtaget inte har befogenhet att agera.¹⁰

Åsidosättande av väsentliga formföreskrifter kan exempelvis åberopas av klaganden i de fall där parterna inte hörts i vederbörande ordning innan rättsakten antagits. I fallet *Roquettes Frères*¹¹ förklarade domstolen en rättsakt på jordbruksområdet ogiltig eftersom rådet hade utfärdat en förordning utan att låta parlamentet yttra sig i frågan. Denna formföreskrift, som uttryckligen fanns uttryckt i fördraget, utgjorde en grundläggande demokratisk princip och därför ogiltighetsförklarade domstolen förordningen.¹²

Åsidosättande av Romfördraget eller relaterade rättsregler inkluderar bl.a. brott mot de allmänna rättsprinciperna och täcker på så vis in alla andra ogiltighetsgrunder.

---

⁸ Mål 294/83, *Parti écologiste "Les Verts" mot Europaparlamentet*, (REG 1986, s. 1339), punkt 23.

⁹ Allgårdh, O. & Norberg, S. *EU och EG-rätten*, s. 199.

¹⁰ Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 138.

¹¹ Mål 138/79, *SA Roquettes Frères mot Europeiska gemenskapernas råd*, (REG 1980, s. 3333).

¹² Mål 138/79, *SA Roquettes Frères mot Europeiska gemenskapernas råd*, (REG 1980, s. 3333), punkt 32-37.

Maktmissbruk kan anses föreligga i fall där maktutövning skett med andra syften än de som avsågs då makten tilldelades den agerande. Denna grund har i praktiken varit den minst använda.¹³

2.3 Tidsfrist

Av artikel 230 (5) EGF följer att en ogiltighetstalan måste väckas inom två månader från den dag då åtgärden offentliggjordes eller delgavs klaganden. Om åtgärderna inte har vidtagits kan klaganden väcka talan inom två månader från den dagen då denne fick kännedom om åtgärden. Tidsfristen har betraktats som relativt snäv men den har ansetts föranledd av behovet av rättsäkerhet gällande giltigheten av gemenskapens rättsakter.¹⁴ Artikel 80 och 81 i domstolens rättegångsregler innehåller bestämmelser som stadgar att tidsfristen kan förlängas under vissa förutsättningar bl.a. med hänsyn till avståndet mellan klagandens hemvist och Luxemburg.¹⁵

2.4 De taleberättigade kategorierna

Enligt artikel 230 EGF finns det tre kategorier av taleberättigade. Av artikelns andra stycke framgår att domstolen är behörig att pröva talan som väcks av en medlemsstat, av Europaparlamentet, av rådet eller kommissionen. Denna kategori av taleberättigade har alltid talerätt och har därför kallats *privilegerade taleberättigade* eftersom de inte behöver visa på något särskilt intresse i saken.¹⁶ Europaparlamentet var inte uppräknad som tillhörande någon av de tre taleberättigade kategorierna enligt den tidigare lydelsen av artikel 230 EGF. Genom det s.k. *Chernobyl-fallet*¹⁷ slog domstolen emellertid fast att Europaparlamentet skulle vara taleberättigad i förhållande till rättsakter antagna av kommissionen och rådet i den utsträckning som det var nödvändigt för Europaparlamentet att tillvarata sina intressen. I och med Europaparlamentets ökade betydelse i lagstiftningsarbetet och dess stärkta politiska roll ansågs det emellertid nödvändigt att Europaparlamentets talerättsposition förstärktes ytterligare, varför det infördes en ändring av artikel 230 (2) EGF genom Nicefördraget. Enligt nuvarande lydelse tillhör Europaparlamentet således de privilegerade taleberättigade och behöver följaktligen inte visa på något särskilt intresse i saken. Den andra kategorin av taleberättigade har kallats *semi-privilegerade* och utgörs av Revisionsrätten och Europeiska centralbanken. Denna kategori av taleberättigade har rätt att väcka talan mot en gemenskapsrättsakt, men endast i syfte att tillvarata sina rättigheter.

---

¹³ Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 139.

¹⁴ Allgårdh, O. & Norberg, S. *EU och EG-rätten*, s. 199.

¹⁵ Artikel 80 och 81 i domstolens rättegångsregler samt artikel 101 och 102 i förstainstansrättens rättegångsregler.

¹⁶ Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 140.

¹⁷ Mål 70/88, *Europaparlamentet mot gemenskapernas råd* (REG 1990, s I-2041).

Enskilda fysiska och juridiska personer har däremot bara en begränsad rätt att föra talan enligt artikel 230 EGF och denna grupp av taleberättigade brukar därför benämnas som *icke-privilegerade sökanden*. Artikel 230 (4) begränsar de icke-privilegerade sökandens rätt att föra talan i två avseenden.

För det första begränsas rätten till talerätt vad gäller vilka rättsakter som de enskilda har rätt att föra talan emot och för det andra måste de uppfylla vissa kriterier, vilka brukar omnämnas som *locus standi*.¹⁸

2.5 Verkan av en ogiltighetsförklaring

Av artikel 231 EGF följer att domstolen ska ogiltighetsförklara en gemenskapsrättsakt om den finner en ogiltighetstalan välgrundad. Denna ogiltighetsförklaring har retroaktiv verkan. Av artikelns andra stycke följer att domstolen, om den anser det nödvändigt, ska ange vilka verkningar av den ogiltighetsförklarade förordningen som skall beaktas som bestående. Domstolen kan vidare, enligt samma stycke, även välja att enbart ogiltighetsförklara vissa bestämmelser i en förordning utan att rättsakten i sin helhet behöver annulleras. Av artikel 233 EGF följer att den eller de institutioner vars rättsakt har förklarats ogiltig skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa domen. Domstolen fattar vidare inte något beslut om vad som skall gälla istället för innehållet i den ogiltighetsförklarade rättsakten.¹⁹ I fallet *Assidomän Kraft Products AB m.fl.*²⁰ konstaterade EG-domstolen att även om den berörda institutionen enligt artikel 176 i fördraget (numera artikel 233 EG) är skyldig att undvika att de rättsakter som skall ersätta den ogiltighetsförklarade rättsakten är behäftade med samma rättsstridighet som fastslagits i domen, innebär denna bestämmelse inte, att institutionen måste ompröva beslut på begäran av de fysiska och juridiska personer som är mottagare av identiska eller liknande beslut, men som själva inte väckt talan. Domstolen uttalade även att en ogiltighetsförklaring är begränsad i två avseenden:

- En ogiltighetsförklaring kan inte vara mer omfattande än vad som yrkats av sökanden.
- En dom om ogiltighetsförklaring har bindande verkan såväl gällande domskälen som domslutet, men denna verkan kan inte medföra att en rättsakt mot vilken talan inte väckts, och som skulle kunna anses olaglig på samma grund, skall ogiltighetsförklaras.

Bakgrunden till det ovan nämnda fallet var att 26 av 43 mottagare av ett beslut från kommissionen som innebar att mottagarna skulle betala böter

---

¹⁸ Albros-Llorens, A. *Private Parties in European Community law*, s. 26.

¹⁹ Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 146.

²⁰ Mål C-310/97 P. *Europeiska kommissionen mot Assidomän Kraft Products AB*, (REG 1999, s. I-5363).

p.g.a. en överträdelse av artikel 81 EGF, hade väckt talan om ogiltighetsförklaring av detta beslut.

Förstainstansrätten ogiltigförklarade vissa delar av beslutet, varför även nio av de återstående mottagarna (Assidomän m.fl.) som inte hade väckt talan om ogiltighetsförklaring begärde att kommissionen mot bakgrund av den aktuella domen skulle ompröva även deras rättsliga ställning, trots att domen inte var riktad till dem. Domstolarna konstaterade emellertid att enligt principen om rättsäkerhet så kan:

”således inte den institution som till följd av ett gemensamt förfarande har antagit flera individuella liknande bötesbeslut bli skyldig, för det fall endast vissa mottagare har väckt talan mot dessa beslut och vunnit målet, att på begäran av övriga mottagare, mot bakgrund av domskälen i domen och ogiltigförklaring, ompröva lagenligheten av de beslut mot vilka talan inte har väckts och bedöma om de erlagda böterna skall återbetalas till följd av en sådan prövning.”²¹

---

²¹ Mål C-310/97 P. *Europeiska kommissionen mot Assidomän Kraft Products AB*, (REG 1999, s. I-5363), punkt 63.

3 Enskildas talerätt

Ett enskilt rättssubjekt kan föra en ogiltighetstalan i enlighet med artikel 230 EGF vid förstainstansrätten, vilken numera är behörig instans för icke-privilegerade sökanden.²² I artikel 230 (4) EG föreskrivs att:

”varje fysisk eller juridisk person får på samma villkor väcka talan mot ett beslut som är riktat till honom eller mot ett beslut som, även om det utfärdats i form av en förordning eller ett beslut riktat till en annan person, direkt och personligen berör honom.”

Med en fysisk person menas en individ och enligt förstainstansrätten är en sökande en juridisk person om:

”at the latest by the expiry of the period prescribed for proceedings to be instituted, it has acquired legal personality in accordance with the law governing the constitution [...] or if it has been treated as an independent legal entity by the Community institutions.”²³

Fördraget ger vidare för handen att enskilda rättssubjekt får väcka talan mot tre kategorier av rättsakter, nämligen: i) beslut som är adresserade till klagande ii) ett beslut som är adresserat till någon annan, men som rör den enskilde direkt, och personligen iii) ett beslut som utfärdats i form av en förordning men som direkt eller personligen rör den enskilde.²⁴ Fördraget ger således inte den enskilde en uttrycklig rätt att väcka talan mot en förordning. För att en enskild skall ha rätt att väcka talan mot en normerande rättsakt, har domstolen uttalat att det som huvudregel måste fastställas att förordningen egentligen utgör ett beslut; dvs. den ifrågasatta rättsakten skall utgöra en s.k. ”oäkta förordning”. Om domstolen finner att rättsakten utgör en s.k. oäkta förordning måste rättsakten dessutom beröra den enskilde direkt och personligen.²⁵ Vad gäller beslut adresserade till annan person skall anföras att domstolen har konstaterat att begreppet ”annan person” även kan omfatta medlemsstater i deras egenskap av statsmakter.²⁶ Även om domstolen har varit relativt liberal i bedömningen av begreppet ”annan person” samt i sin tolkning av bl.a. Europaparlamentets status under artikel 230 EGF, har domstolen varit desto mer restriktiv i sin tolkning av de kriterier som måste uppfyllas, för att en enskild skall få föra talan mot en gemenskapsrättsakt.²⁷

²² Ward, A. *Judicial Review and the Rights of Private Parties in EC Law*, s. 218.

²³ Mål T-161/94 *Sinochem Heilongjiang v. Council*, (REG 1996 s. II-695), punkt 31.

²⁴ Wyatt, D. & Dashwood, A. *European Union Law*, s. 232.

²⁵ Huruvida det första ledet i denna prövning (dvs. om den ifrågasatta förordningen utgör en s.k. oäkta förordning) fortfarande tillämpas av domstolen kommer att behandlas i kapitel 3.4.

²⁶ Mål 25/62, *Plaumann & Co. mot Europeiska gemenskapens*, (REG 1963, s. 199).

²⁷ Arnulf, A. *The European Union and its Court of Justice*, s. 69.

Denna restriktiva tolkning, av de kriterier som måste uppfyllas för att enskilda skall ha talerätt, har varit föremål för en omfattande debatt. Framförallt har domstolen kritiserats för att vara inkonsekvent och alltför restriktiv vad gäller under vilka förutsättningar en enskild kan antas uppfylla kriterierna *direkt* och *personligen berörd*.

3.1 Direkt berörd

Huruvida ett enskilt rättssubjekt kan anses vara direkt berörd av en rättsakt har emellertid varit en mindre omdebatterat än frågan om en fysisk eller juridisk person kan anses vara personligen berörd. Anledningen till detta har ansetts vara att domstolen har varit något mera konsekvent i sin tillämpning av kriteriet direkt berörd. Vidare prövar domstolen inte frågan om huruvida en enskild är direkt berörd av en rättsakt om kriteriet personligen berörd inte är uppfyllt.²⁸ För att en person skall anses direkt berörd av en rättsakt så erfordras att det finns ett orsakssamband mellan åtgärden och dess verkan på personen. Vanligen anses detta aktualiserat då ett beslut formellt har riktats till en medlemsstat, men konsekvenserna av rättsakten har indirekt drabbat ett enskilt rättssubjekt som har med den nationella myndigheten att göra. En avgörande fråga blir då huruvida de nationella myndigheterna har haft möjlighet att påverka hur tillämpningen av beslutet skall gå till. Om en medlemsstat har givits fria händer att utöva en viss befogenhet anses en person nämligen inte direkt berörd av beslutet eftersom kausaliteten mellan de individuella återverkningarna och gemenskapsbeslutet inte anses tillräckligt stark. Inblandningen av den fristående institutionens vilja och agerande mellan det gemenskapsrättsliga beslutet och det resultat som detta får för den fysiske eller juridiska personen innebär att den sökande inte är direkt berörd av det aktuella beslutet. I fallet *Alcan v. Commission*²⁹ uttalade exempelvis domstolen att ett beslut som var adresserat till två medlemsstater inte berörde klaganden direkt eftersom allokeringen av tullkvoter var en fråga för medlemsstaternas skönsmässiga bedömning. Men om den fristående institutionen inte lämnas något utrymme för skönsmässig bedömning, kan den enskilde anses direkt berörd.³⁰ I fallet *Les Verts* uttalade därför domstolen att vissa rättsakter berörde sökandeföreningen direkt eftersom de utgjorde:

*”en fullständig reglering som i sig är tillräcklig och som inte kräver några genomförandebestämmelser, eftersom beräkningen av den del av anslagen som skall tilldelas var och en av de berörda politiska grupperingarna är automatisk och inte lämnar något utrymme för skönsmässig bedömning.”*³¹

---

²⁸ Albors-Llorens, A. *The standing of Private parties to challenge Community Measures: Has the European Community missed the boat?* s. 75.

²⁹ Case 69/69, *SA Alcan Aluminium Raeren and others v Commission of the European Communities*, [1970] ECR 389.

³⁰ Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 142.

³¹ Mål 294/83, *Parti Écologiste "Les Verts" mot Europaparlamentet* (REG 1986, s 1339), punkt 31.

Även om en åtgärd erfordrar genomförandebestämmelser kan emellertid åtgärderna fortfarande beröra en enskild direkt under förutsättningen att det inte råder några tveksamheter om hur det skönsmässiga utrymmet skulle komma att användas av tredje part. I fallet *Piraki-Patriaki mot Kommissionen*³² ville klaganden ogiltigförklara ett beslut från kommissionen enligt vilket Frankrike tilläts ta ut en importavgift på ull från Grekland under en viss begränsad tidsperiod. Kommissionen invände att klagande inte var direkt berörd av det ifrågasatta beslutet eftersom rättsakten krävde genomförandebestämmelser. Domstolen godtog dock inte argumentet eftersom beslutet hade antagits efter ett initiativ från Frankrike som önskade att få tillstånd att införa högre avgifter för importen av ull. Domstolen förklarade därför att:

*”the possibility that the French Republic might decide not to make use of the authorization granted to it by the Commission decision was entirely theoretical, since there could be no doubt as to the intention of the French authorities to apply the decision.”*³³

Således fann domstolen att klaganden var direkt berörd av rättsakten även om beslutet krävde genomförandebestämmelser p.g.a. att det inte rådde några tveksamheter om hur Frankrike skulle tillämpa det aktuella beslutet.

3.2 Personligen berörd

Kriteriet huruvida en enskild kan anses personligen berörd av en rättsakt definierades i fallet *Plaumann*.³⁴ Plaumann var en tysk klementinimportör som ansågs sig berörd av ett beslut från kommissionen. Genom detta beslut förhindrades den tyska regeringen att delvis upphäva de tullar som tillämpades på färska mandariner och klementiner, som var importerade från tredje land. Plaumann menade att han i egenskap av klementinimportör var den som i realiteten fick betala dessa tullar och att han därför var personligen berörd av det aktuella beslutet. Domstolen fastslog emellertid att andra personer än de som ett beslut är direkt riktat till kan göra anspråk på att vara personligen berörda endast om:

*”[...] beslutet angår dem på grund av vissa egenskaper som är utmärkande för dem eller på grund av en faktisk situation som särskiljer dem i förhållande till alla andra personer och därigenom försätter dem i en ställning som motsvarar den som gäller för en person som ett beslut är riktat till.”*³⁵

---

³² Mål 11/82, *SA Piraki-Patraiki and others v Commission of the European Communities*, [1985] ECR 207.

³³ Mål 11/82, *SA Piraki-Patraiki and others v Commission of the European Communities*, [1985] ECR 207, punkt 9.

³⁴ Mål 25/62, *Plaumann & Co. mot Europeiska gemenskapens råd*, (REG 1963, s. 199).

³⁵ Mål 25/62, *Plaumann & Co. mot Europeiska gemenskapens råd*, (REG 1963, s. 199).

Detta innebär således att en juridisk eller fysisk person endast kan göra anspråk på att vara personligen berörd av en rättsakt, som inte riktar sig till den enskilde, om rättsakten angår honom på grund av vissa egenskaper som är utmärkande för den enskilde. Vidare kan den enskilde åberopa en faktisk situation som särskiljer honom från alla andra personer, och därigenom försätter honom i en ställning som motsvarar den som gäller för en person mot vilken ett beslut är riktat. Sökanden skall med andra ord individualiseras på motsvarande sätt som ett besluts adressat. I *Plaumann*-fallet konstaterade domstolen att en sökanden inte kunde anses personligen berörd av en rättsakt på grund av en näringsverksamhet som:

*”när som helst, får utövas av vem som helst och som därför inte är av den arten att den kännetecknar sökanden i förhållande till det överklagade beslutet på samma sätt som den som beslutet är riktat till.”*³⁶

För att en person skall anses personligen berörd har det av senare praxis framgått att den enskilde måste visa att denne är berörd av den aktuella åtgärden p.g.a. att han, både i praktiken och i teorin, tillhör en sluten kategori vid tiden för åtgärdens antagande.³⁷

3.3 Domstolens restriktiva tolkning av artikel 230 (4) EGF

Som ovan anförts har EG-domstolen antagit en strikt linje vad gäller under vilka förutsättningar en enskild kan ifrågasätta en gemenskapsrättsakt. Även om domstolen har antagit en relativt liberal tolkning angående exempelvis Europaparlamentets ställning enligt artikel 230 EGF, har EG-domstolen fört en betydligt hårdare linje mot enskilda som vill föra talan i enlighet med artikelns fjärde stycke. Domstolen har framförallt varit mycket mer restriktiv när det gäller vilka rättsakter som den enskilde får angripa samt under vilka förutsättningar en enskild kan anses direkt och personligen berörd av en rättsakt. Den första kategorin av inskränkningar rör således rättsaktens natur och vad som har prövats har varit huruvida en förordning i realiteten utgör ett beslut. Den andra kategorin inskränkningar rör den enskildes relation till rättsakten dvs. huruvida den enskilde är direkt och personligen berörd av en rättsakt. Frågor rörande rättsaktens natur samt relationen mellan rättsakten och den enskilde är mycket nära förbundna.³⁸ Detta beror på att det ofta kan hävdas att om en förordning utgör ett beslut så kan det även antas att rättsakten berör den enskilde direkt och personligen. Domstolen har emellertid mer eller mindre konsekvent prövat dessa frågor separat.

---

³⁶ Mål 25/62, *Plaumann & Co. mot Europeiska gemenskapens råd*, (REG 1963, s. 199).

³⁷ Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 143.

³⁸ Arnall, A. *The European Union and its Court of Justice*, s. 69.

3.3.1 Rättsaktens natur

Domstolen intog tidigt en mycket strikt inställning, i fråga om rättsaktens natur, och förklarade i fallet *Producteurs de Fruits v. Commission*³⁹ att enskilda inte kunde angripa en förordning. Denna slutsats drog domstolen med utgångspunkt i ordalydelsen av artikel 230 (4) EGF där det tidigare stadgades att den enskilde endast var berättigad att väcka talan mot ett beslut.⁴⁰ Domstolen uttalade emellertid att denne inte var bunden av vilket namn som givits den aktuella rättsakten, när domstolen hade att avgöra huruvida en akt utgjorde ett beslut eller en förordning. Domstolen uttalade att bedömningen:

*”av den rättsliga karaktären av en rättsakt som utfärdats av rådet eller kommissionen är inte enbart beroende av dess officiella beteckning, utan i första hand skall hänsyn tas till dess syfte och innehåll.”*⁴¹

I fallet *International Fruit Company v. the Commission*⁴² ville sökanden ogiltighetsförklara en bestämmelse i en förordning. Sökanden hävdade att bestämmelsen i själva verket var ett beslut. Domstolen konstaterade att de individer som berördes av den ifrågasatta bestämmelsen i förordningen utgjorde en sluten krets, dvs. gruppen var fixerad till antalet. Domstolen konstaterade därför att den aktuella bestämmelsen ansågs utgöra:

*”[...] a conglomeration of individual decisions taken by the Commission under the guise of a regulation [...] each of which decisions affects the legal position of each author of an application for a licence”.*⁴³

Domstolen har således, enligt detta avgörande, att avgöra huruvida en bestämmelse utgör en äkta förordning eller en s.k. oäkta förordning (dvs. ett förklätt beslut) innan den prövas huruvida sökanden är direkt eller personligen berörd av rättsakten. Konkret innebär detta att domstolen i varje enskilt fall har att pröva huruvida en rättsakt utgör ett beslut eller en förordning. Enligt artikel 249 EGF har en förordning allmän giltighet medan ett beslut är bindande endast för dem som det är riktat till. Den avgörande distinktionen mellan dessa två rättsakter ligger således i huruvida den aktuella rättsakten är begränsad eller allmän i sin giltighet.

---

³⁹ Förenade målen 16/62 and 17/62, *Confédération nationale des producteurs de fruits et légumes m.fl. mot Europeiska ekonomiska gemenskapens råd*, (REG 1962, s.145).

⁴⁰ Numera följer av artikel 230 (4) EGF att fysiska och juridiska personer kan föra en talan mot ett beslut som utfärdats i form av en förordning.

⁴¹ Förenade målen 16/62 and 17/62, *Confédération nationale des producteurs de fruits et légumes m.fl. mot Europeiska ekonomiska gemenskapens råd*, (REG 1962, s.145), punkt 4.

⁴² Joined cases 41-44/70, *NV International Fruit Company and others v Commission of the European Communities*, ECR [1971] 411.

⁴³ Joined cases 41-44/70, *NV International Fruit Company and others v Commission of the European Communities*, ECR [1971] 411, punkt 21.

Beslutets begränsade giltighet följer av det begränsade antalet adressater som rättsakten riktar sig till och fördragens allmänna giltighet följer av dess normativa karaktär. Förordningar är normativa såtillvida att de kan anses tillämpliga på en odefinierad kategori av adressater till skillnad från ett beslut som är riktat till ett antal identifierbara adressater. I fallet *Producteurs de Fruits v. Commission* uttryckte domstolen det som att ett besluts särskilda egenskaper framgår av:

*"[...] begränsningen till "dem som det är riktat till", medan en förordning, som väsentligen är av normerande karaktär, är tillämplig inte på en begränsad krets av angivna eller identifierbara adressater utan på en abstrakt angiven personkrets i dess helhet."*⁴⁴

I vissa fall kan dock distinktionen mellan förordning och beslut vara svår att upprätthålla och i sådana fall blir rättsaktens natur avgörande för talerätten. Svårigheterna med att visa att en förordning egentligen utgör ett beslut kan illustreras med fallet *Calpak v. Commission*⁴⁵. Detta fall visar även på svårigheterna med att visa att det enskilda rättssubjektet tillhör en s.k. slutna kategori. I det aktuella fallet ansåg domstolen att två italienska bolag inte hade rätt att föra talan mot en förordning som reglerade bidrag för tillverkare av päron konserverade i sirap även om det gick att identifiera de producenter som berördes av förordningen (det fanns 15 producenter i Frankrike och 23 i Italien). Domstolen konstaterade att förordningen var:

*"by nature a measure of general application within the meaning of Article [249] of the Treaty. In fact the measure applies to objectively determined situations and produces legal effects with regard to categories of persons described in a generalised and abstract manner. The nature of the measure as a regulation is not called in question by the mere fact that it is possible to determine the number or even the identity of the producers to be granted aid which is limited thereby."*⁴⁶

En rättsakt förlorar således inte sin karaktär av förordning p.g.a. att det med större eller mindre säkerhet går att fastställa hur många eller t.o.m. vilka rättssubjekt som rättsakten vid en viss tidpunkt är tillämplig på. Eftersom den aktuella rättsakten var uttryckt i abstrakta och generellt normgivande termer, ansåg domstolen att den utgjorde en s.k. äkta förordning (denna bedömning har kallats det *abstrakta uttryckstestet*). Domstolen konstaterade vidare att när sökanden, som i det aktuella fallet, hade ansökt om att domstolen skulle ogiltighetsförklara endast vissa bestämmelser i en förordning, så var det avgörande, huruvida dessa bestämmelser hade samma karaktär som ett beslut.

---

⁴⁴ Förenade målen 16/62 and 17/62, *Confédération nationale des producteurs de fruits et légumes m.fl. mot Europeiska ekonomiska gemenskapens råd*, (REG 1962, s.145), punkt 2.

⁴⁵ Joined Cases 789/79 and 790/79, *Calpak SpA et Società Emiliana Lavorazione Frutta SpA v Commission of the European Communities*, ECR [1980] 1949.

⁴⁶ Joined Cases 789/79 and 790/79, *Calpak SpA et Società Emiliana Lavorazione Frutta SpA v Commission of the European Communities*, ECR [1980] 1949, punkt 9.

Domstolen konstaterade således att en ”äkta” förordning kan innehålla bestämmelser som till sitt innehåll utgör ett beslut utan att resterande delar av förordningen förlorar sin karaktär. I fallet *Société des Usines de Beauport v. Council*⁴⁷ uttalade dock domstolen att detta inte var möjligt då den aktuella bestämmelsen utgjorde en ”integral part of a legislative whole”. I situationer då en bestämmelse utgör en integrerad del i en förordning är det nämligen inte möjligt att ogiltighetsförklara enbart bestämmelsen eftersom detta skulle påverka innehållet i resten av rättsakten.⁴⁸

3.3.2 Relationen mellan den enskilde och rättsakten

I *Plaumann*-fallet slogs, som ovan anförts, fast att en enskild är personligen berörd av ett beslut om detta angår klaganden på grund av vissa egenskaper som är utmärkande för honom eller på grund av en faktisk situation som särskiljer honom i förhållande till alla andra personer. Det av domstolen utvecklade *Plaumann*-testet har tillämpats mycket strikt och i det aktuella fallet ansåg domstolen att Plaumann, i sin egenskap av klementinimportör, inte kunde anses vara personligen berörd av beslutet, eftersom vem som helst kunde när som helst bli en sådan importör. I fallet *Spijker Kwasten B.V. v. Commission*⁴⁹ slog domstolen fast att ett beslut från kommissionen som var riktat till Nederländerna, som innehöll ett förbud mot import av kinesiska borstar, inte kunde anses beröra importören Spijker Kwasten personligen även om denne var den enda importören i Nederländerna. Inte heller det faktum att Spijker Kwasten hade ansökt om licens för att få sälja kvastar ansågs tillräckligt, eftersom det var möjligt för andra individer att ansöka om licens under den tid då förbudet mot import kvarstod. Svårigheten med att påvisa att man är personligen berörd av en rättsakt verkar således ligga i att det måste visas att ingen vid ett framtida tillfälle kan engagera sig i samma aktivitet som klaganden. Klart är vidare att det inte räcker med att ha ett faktiskt intresse i saken för att kunna uppfylla kriteriet personligen berörd.

EG-domstolen har i sin praxis efter *Plaumann* försökt identifiera situationer då det s.k. *Plaumann*-testet kan anses vara uppfyllt. I fallet *Töpfer v. Commission*⁵⁰ ansåg domstolen att sökanden var personligen berörd av ett beslut av kommissionen. Bakgrunden till fallet var att kommissionen av misstag hade, i ett beslut från den 1 oktober år 1963, angivit att importavgiften för majs skulle uppgå till 0 kronor. De klagande

---

⁴⁷ Joined Cases 103-109/78, *Société des Usines de Beauport v. Council*, [1979] ECR.

⁴⁸ Joined Cases 103-109/78, *Société des Usines de Beauport v. Council*, [1979] ECR, punkt 16.

⁴⁹ Case 231/82, *Spijker Kwasten BV v Commission of the European Communities*, [1983] ECR 2559.

⁵⁰ Joined cases 106 and 107/63, *Alfred Toepfer and Getreide-Import Gesellschaft v. Commission of the EEC*, [1965] ECR 405.

importföretagen hade ansökt om licens, sedan de upptäckt den nedsatta importavgiften.

När kommissionen insett sitt misstag tog de, den 4 oktober samma år, ett beslut som innebar att allt återställdes till det normala. Klaganden ville få kommissionens beslut från den 4 oktober ogiltighetsförklarat och anförde att de berördes personligen av denna rättsakt. EG-domstolen höll med och ansåg att tillräcklig individualisering hade uppnåtts eftersom beslutet för det första omfattade en begränsad tidsperiod, nämligen mellan den 1 och 4 oktober. För det andra förelåg det sådana omständigheter att endast de som ansökt om licenser under denna tidsperiod skulle kunna anses personligen berörda av beslutet, trots att beslutet var av den typen att det normalt skulle anses beröra alla importörer på den relevanta marknaden. Uppfattningen att rättsakten var individualiserad understöddes dessutom av att det för kommissionen, vid tidpunkten för beslutets avfattande, var möjligt att fastställa vem som berördes av beslutet. Även i fallet *Bock v. Commission*⁵¹ ansågs ett företag vara personligen berörd av ett beslut från kommissionen. Bakgrunden var att importföretaget Bock hade ansökt om att få tillstånd att sälja kinesiska svampar hos den tyska licensmyndigheten den 11 september år 1970. Kommissionen fattade den 15 september samma år, efter en uppmaning från den tyska staten, ett beslut om att tillåta Tyskland att upprätthålla vissa skyddsmekanismer vilka bl.a. innebar att de tyska myndigheterna skulle ha möjlighet att vägra att ge importföretaget licens. EG-domstolen ansåg att importföretaget kunde föra en talan mot kommissions beslut eftersom beslutet ansågs påverka en sluten kategori av företagare, bestående av handlare som redan ansökt om importtillstånd innan kommissionens retroaktiva beslut fattades.

I de situationer när domstolen har ansett att någon har varit personligen berörd av en rättsakt har det således som huvudregel erfordrats att den enskilde hänförs till en ”sluten kategori”. Den som tillhör en s.k. ”öppen kategori” (dvs. den som tillhör ett kategorimedlemskap som är öppet och obestämt vid tiden för rättsaktens ikraftträdande) har betydligt större svårigheter att visa att kriteriet personligen berörd är uppfyllt. Under vissa speciella omständigheter har domstolen emellertid valt att avvika från denna praxis och i fallet *Les Verts*⁵² tillät EG-domstolen att ett politiskt parti (*Les Verts*) förde talan mot ett beslut fattat av Europaparlamentet angående fördelningen av finansiellt stöd för partier representerade i Europaparlamentet. *Les Verts* var inte företrädd i Europaparlamentet och hade därför inte tilldelats några resurser. Trots att det politiska partiet således tillhörde en öppen kategori, av potentiella partier som önskade ansluta sig till Europaparlamentet, ansågs *Les Verts* vara personligen berörd av den aktuella rättsakten. EG-domstolen motiverade detta genom att

---

⁵¹ Case 62/70, *Werner A. Bock v Commission of the European Communities*, [1971] ECR 897.

⁵² Mål 294/83, *Parti Écologiste "Les Verts" mot Europaparlamentet*, (REG 1986, s 1339).

konstatera att fallet rörde en unik situation av stor demokratisk betydelse, varför det inte skulle vara lämpligt att neka Les Verts talerätt i detta fall.

Domstolen försökte emellertid inte omformulera begreppet personligen berörd, för situationer då det finns ett allmänt intresse av att en rättsakts giltighet blir prövad, utan kringgick helt enkelt den i praxis gällande formuleringen.⁵³

3.4 Cordinou m.f.l. – en utvidgad talerätt för enskilda i domstolens praxis?

Även om domstolen har antagit en restriktiv inställning till under vilka förutsättningar ett enskilt rättssubjekt skall ha möjlighet att föra en ogiltighetstalan mot en gemenskapsrättsakt så har domstolen under vissa särskilda omständigheter varit mer benägen att tillåta en talan enligt artikel 230 (4) EGF. Under vissa speciella omständigheter har EG-domstolen i sin prövning av, om talerätt föreligger, underlåtit att pröva huruvida en rättsakt utgör en ”oäkta förordning” eller ej samt tolkat begreppet ”personligen berörd” mer extensivt. En del av dessa situationer har utmärkts av att de har rört åtgärder av kvasijudiciell karaktär och att åtgärder har vidtagits i slutet av en procedur under vilken berörda parter har haft rätt att uttala sin inställning till de vidtagna åtgärderna. Sådana procedurer är särskilt vanliga inom tre områden: konkurrens, antidumpning och statsstöd.⁵⁴ Avgöranden i sådana fall har oftast fattats efter processliknande, rättsliga förfaranden istället för rena lämplighetsavgöranden. Fallet *Extramet*⁵⁵ är ett exempel på domstolens mera generösa tillämpning av enskildas talerätt. I det förevarande fallet, vilket gällde en antidumpningsåtgärd, förklarade domstolen att även om den aktuella förordningen utgjorde en s.k. ”äkta förordning” (dvs. den var av generell och lagstiftande natur) så kunde rättsakten angripas, under förutsättningen att sökanden visade sig vara direkt och personligen berörd av den aktuella åtgärden:

*”It follows that measures imposing anti-dumping duties may, without losing their character as regulations, be of individual concern in certain circumstances to certain traders who therefore have standing to bring an action for their annulment.”*⁵⁶

---

⁵³ Albors-Llorens, A. *The standing of Private parties to challenge Community Measures: Has the European Community missed the boat?* s. 79.

⁵⁴ Arnall, A. *Private Applicants and the action for annulment under Article 173 of the EC Treat*, s. 30.

⁵⁵ Mål C-358/89, *Extramet Industrie SA v. Council of the European Communities*, [1991] ECR I-2501.

⁵⁶ Mål C-358/89, *Extramet Industrie SA v. Council of the European Communities*, [1991] ECR I-2501, punkt 14.

Domstolen anförde vidare att sökanden kunde fastställa att denne var personligen berörd av den aktuella åtgärden genom att visa på ett antal faktorer som urskiljde den klaganden från alla andra aktörer:

”The applicant is the largest importer of the product forming the subject-matter of the anti-dumping measure and, at the same time, the end-user of the product. In addition, its business activities depend to a very large extent on those imports and are seriously affected by the contested regulation in view of the limited number of manufactures of the product concerned and of the difficulties which it encounters in obtaining supplies from the sole Community producer, which, moreover, is its main competitor for the processed product.”⁵⁷

Domstolen godtog således att sökanden hade rätt att föra talan utan att först pröva huruvida den berörda rättsakten utgjorde en förordning eller ej. Domstolen ansåg vidare att Extramet var personligen berörd p.g.a. att bolaget utförde en viss ekonomisk aktivitet. Domstolen tog således inte hänsyn till andra omständigheter, såsom att Extramet hade identifierats i preambeln till den berörda förordningen och att företaget hade deltagit vid rättsaktens utformning i bedömningen av om sökanden var personligen berörd av rättsakten. Eftersom sådana faktorer tidigare hade varit avgörande för om enskilda rättssubjekt kunde anses personligen berörda vid den här typen av kvasijudiciella mål, uppkom diskussioner kring huruvida detta avgörande innebar att domstolen hade utvidgat rätten för enskilda att föra talan i allmänhet. En del menade emellertid att den av domstolen antagna linjen var begränsad till antidumpingssituationer och denna tolkning understöddes av fallet *Buckl and others v. Commission*⁵⁸ där domstolen konstaterade att sökanden i *Extramet*-fallet enbart hade haft rätt att föra talan mot en förordning och att domstolen:

” acknowledged that right only in view of the legal position granted to them in the basic regulations [...]. Those regulations recognize that Community producers have a legitimate interest in the introduction of anti-dumping measures and define certain specific rights in their favour, namely the right to submit to the Commission all evidence which they consider appropriate, the right to see all information obtained by the Commission subject to certain exceptions, the right to be heard at their request and to have the opportunity of meeting the other parties concerned in the same proceeding, and finally the right to be informed if the Commission decide not to pursue complaint.”⁵⁹

---

⁵⁷ Mål C-358/89, *Extramet Industrie SA v. Council of the European Communities*, [1991] ECR I-2501, punkt 17.

⁵⁸ Joined cases C-15/91 and C-108/91, *Josef Buckl & Söhne OHG and others v. Commission of the European Communities*, [1992] ECR I-6061.

⁵⁹ Joined cases C-15/91 and C-108/91, *Josef Buckl & Söhne OHG and others v. Commission of the European Communities*, [1992] ECR I-6061, p. 29.

3.4.1 Cordinou-fallet

Oavsett hur *Buckl and others v. Commission* skall tolkas så godtog domstolen för första gången utanför det kvasijudiciella området en icke-privilegerad sökande att föra talan mot en ”äkta förordning” i fallet *Cordinou*.⁶⁰ I detta banbrytande fall förde en spansk vinproducent talan mot en bestämmelse i en s.k. äkta förordning. Förordningen innebar att den spanska vinproducenten kom att förlora rätten att använda ett sedan länge inregistrerat varumärke, under vilket bolaget marknadsfört stora delar av sitt produktsortiment. Rådet gjorde gällande att rättegångshinder förelåg eftersom den aktuella rättsakten utgjorde en äkta förordning. Domstolen konstaterade emellertid att även om det:

*”i enlighet med kriteriet i andra paragrafen i [artikel 230 (4) EGF], är sant att den ifrågasatta bestämmelsen är, genom sin natur och sitt tillämpningsområde, av lagstiftande natur genom att den är tillämplig på alla berörda näringsidkare i allmänhet, så hindrar inte detta att vissa näringsidkare kan beröras personligen av den.”*⁶¹

Domstolen konstaterade vidare att bestämmelsen endast kan beröra fysiska och juridiska personer personligen om den påverkar dem på grund av vissa utmärkande egenskaper som rättsakten har, eller på grund av omständigheter som skiljer klaganden från alla andra personer. Eftersom den aktuella bestämmelsen hindrade *Cordinou*, från att använda ett sedan länge inregistrerat och använt varumärke förelåg, enligt domstolen, en situation som när det gällde den omtvistade bestämmelsen skiljde bolaget från alla andra näringsidkare. *Cordinou* ansågs därför vara personligen berörd och domstolen avtog därför rådets invändning om rättegångshinder.⁶² Domstolen i *Cordinou*-fallet accepterade således att även ”äkta förordningar” som var av generell och lagstiftande natur kunde ifrågasättas, förutsatt att klaganden kunde visa att denne var direkt och personligen berörd av rättsakten. En tolkning av det aktuella rättsfallet skulle sålunda kunna vara att domstolen inte längre behöver pröva huruvida en förordning utgör en ”oäkta” eller ”äkta” förordning. Vidare har domen tolkats som om testet, för huruvida en klagande person är personligen berörd, har utvidgats. I det aktuella fallet var det nämligen tillräckligt, att en åtgärd utgjorde ett allvarligt hot mot sökandens affärsverksamhet, för att denne skulle ses som personligen berörd av rättsakten.⁶³ Många förväntade

⁶⁰ Mål C-309/89, *Cordinou SA mot rådet*, (REG 1994, s. I-1853).

⁶¹ Mål C-309/89, *Cordinou SA mot rådet* (REG 1994, s. I-1853), punkt 19.

⁶² Mål C-309/89, *Cordinou SA mot rådet* (REG 1994, s. I-1853) punkt 20-21.

⁶³ Arnall, A. *Private Applicants and the action for annulment under Article 173 of the EC Treaty*, s. 39-40.

sig därför att domstolens avgörande i *Cordinou* skulle innebära en utvidgad talerätt för enskilda att föra talan enligt artikel 230 (4) EGF. *Cordinou*-fallet var emellertid det sista viktiga avgörandet som avgjordes innan jurisdiktionen för direkt ogiltighetstalan avseende fysiska och juridiska personer flyttades över till förstainstansrätten.

Förstainstansrätten infriade inte ställda förväntningar och det har därför argumenterats för att det förmodligen krävs väldigt speciella omständigheter för att talerätten skall tillåtas under sådana förutsättningar som var aktuellt i *Cordinou*-fallet.⁶⁴

3.4.2 Stitching Greenpeace

Domstolen har som ovan nämnts under vissa, ur en rättvisesynpunkt särskilt ömmande omständigheter, varit beredd att utvidga de annars så strikta reglerna vad gäller talerätten för enskilda.⁶⁵ I fallet *Greenpeace and Others v. Commission*⁶⁶ ansåg domstolen emellertid inte att sådana omständigheter förelåg och domen har ansetts vara ett exempel på domstolens ovillighet att utvidga rätten för enskilda att föra talan enligt artikel 230 (4) EGF.⁶⁷ I det aktuella fallet förde ett antal individer tillsammans med en miljöorganisation en direkt ogiltighetstalan mot ett beslut från kommissionen om gemenskapsfinansiering av två kraftstationer på Kanarieöarna. Förstainstansrätten avvisade talan på grund av att sökanden inte berördes av beslutet personligen. Förstainstansrätten konstaterade att det, enligt fast rättspraxis, erfordras att tillräckliga omständigheter föreligger för att sökanden skall anses berörd av beslutet på ett sådant sätt att sökanden särskiljer sig från alla andra och att denna praxis även gäller i miljömål. Vidare kunde förekomsten av en skada eller möjligheten av en skada inte anses tillräckligt för att ge sökanden talerätt, eftersom en sådan skada på ett generellt sätt kan beröra ett stort antal rättssubjekt som inte i förväg går att individualisera på samma sätt som de subjekt till vilka ett beslut är riktat till. Med andra ord ansåg förstainstansrätten att sökandens objektiva egenskaper av ”boende i trakten”, ”fiskare” eller ”jordbrukare” inte särskiljde dem från alla de människor som bor eller utövar någon form av verksamhet i det aktuella området.

Greenpeace m.fl. överklagade emellertid förstainstansrättens beslut och gjorde bl.a. gällande att den rättspraxis som gemenskapsdomstolarna har utvecklat, rör mål som behandlar ekonomiska frågor. Denna praxis, har som regel erfordrat, att den enskilde tillhör en ”sluten krets”, varför en sådan praxis inte kan anses beakta miljömålets speciella karaktär. Skulle

---

⁶⁴ Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 144.

⁶⁵ Se exempelvis målet 294/83, *Parti Écologiste "Les Verts" mot Europaparlamentet*, (REG 1986, s 1339).

⁶⁶ Mål C 321/95, *Stitching Greenpeace Council (Greenpeace International) e.a. mot Europeiska kommissionen*, (REG 1998, s. I-1651).

⁶⁷ Arnull, A. *The European Union and its Court of Justice*, s. 77.

domstolens tidigare praxis användas i fall som det aktuella skulle detta, enligt klaganden, innebära en lucka i lagen eftersom intressena inom miljöområdet oftast är gemensamma och delas av många.

De rättigheter som uppkommer p.g.a. gemenskapslagstiftningen på miljöområdet ger oftast rättigheter till ett stort antal enskilda, varför det aldrig kan finnas en sluten krets i sådana fall. Klaganden anförde därför att domstolen skulle anta en mer liberal inställning i tillämpningen av artikel 230 (4) i det aktuella fallet. I ett förslag till dom anförde Generaladvokat Cosmas att en strikt tillämpning av domstolens tidigare praxis skulle få till följd att rättsinstanserna inte alls förmår skydda de rättigheter som sökanden grundade på direktiv 85/337 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt.⁶⁸ Domstolen godtog emellertid inte dessa argument och konstaterade att de enskildas rättigheter skyddades fullt ut av de nationella domstolarna, vilka i enlighet med artikel 234 EGF, kunde framställa en begäran om förhandsavgörande till domstolen. EG-domstolen anförde följande beträffande argumentet att tillämpningen av domstolarnas rättspraxis skulle innebära att rättigheterna i direktiv 85/337 inte skyddas:

*”det [skall] fastslås att Greenpeace, som framgår av talan i målet, [har väckt talan] vid en nationell domstol [...]. Även om de olika målen vid de nationella domstolarna och målet i förstainstansrätten har olika tvistemål, är dock grunden för dem samma rättigheter för enskilda enligt direktiv 85/337, varför dessa rättigheter skyddas fullt ut av de nationella domstolarna, vilka, i förevarande fall med stöd av [artikel 234] kan inge en begäran om förhandsavgörande till domstolen.”*⁶⁹

Domstolen konstaterade vidare att förstainstansrätten, i det förevarande fallet, hade prövat frågan om enskildas talerätt enligt de kriterier som utvecklats i rättspraxis och hade således inte utövat felaktig rättstillämpning. Den ovan citerade delen av EG-domstolens dom har skapat spekulationer kring om inte detta stycke kan anses innebära att enskilda skall ha en rätt att föra talan mot en gemenskapsrättsakt när tillämpning av domstolens traditionella rättspraxis medför att de saknas verkliga möjligheter att få till stånd en domstolsprövning angående rättsaktens lagenlighet i den nationella domstolen.⁷⁰

---

⁶⁸ Förslag till avgörande av generaladvokat Cosmas föredraget den 23 september 1997 i mål C-321/95, *Stichting Greenpeace Council (Greenpeace International) e.a. mot Europeiska kommissionen*.

⁶⁹ Mål C-321/95, *Stichting Greenpeace Council (Greenpeace International) e.a. mot Europeiska kommissionen*, punkt 32-33.

⁷⁰ Se exempelvis Förslag till avgörande av generaladvokat Jacobs föredraget den 21 mars 2002, *Unión de Pequeños Agricultores mot Europeiska unionens råd*, (REG 2002, s. I-06677), punkt 34.

3.4.3 Jégo Quéré och UPA

Fallet *Greenpeace* skapade således spekulationer kring huruvida gemenskapsdomstolarna skulle tolka kriteriet personligen berörd mer extensivt i situationer då den enskilde inte hade någon möjlighet att få till stånd en indirekt ogiltighetstalan via ett förhandsavgörande (se artikel 234 EGF). Enskildas talerätt i mål om direkt ogiltighetstalan enligt artikel 230 (4) EGF blev därför återigen föremål för nya diskussioner. Domstolens ovillighet att utvidga talerätten kritiserades i både doktrin⁷¹ och i yttranden från generaladvokaterna.⁷² Denna kritik föranledde förstainstansrättens mycket omtalade avgörande i fallet *Jégo Quéré*,⁷³ vilket en kort tid dessförinnan hade föregåtts av generaladvokat Jacobs förslag till avgörande i fallet *UPA*.⁷⁴ Såväl förstainstansrätten som generaladvokat Jacobs förespråkade en utvidgning av talerätten för enskilda.

3.4.3.1 Förstainstansrättens avgörande i fallet UPA

I fallet *UPA*⁷⁵ försökte en sammanslutning av jordbruksföretag (Unión de Pequeños Agricultores) ogiltighetsförklara förordning 1628/98, genom vilken den gemensamma marknaden för oljor och fetter hade ändrats väsentligt. UPA anförde bl.a. att om talan avvisades så skulle denne bli berövad sin rätt till effektivt rättsmedel. Klaganden förklarade att:

*”under the Spanish legal system, that right [rätten till effektivt rättsmedel] has the status of a fundamental principle. In this regard it states, in particular, that, since neither the Spanish State nor the autonomous communities of which it is composed have adopted measures to implement the contested regulation, it has not the slightest opportunity of bringing before the national courts proceedings in which a reference might be made under Article [234] [...].”*⁷⁶

---

⁷¹ Se exempelvis A. Arnulf, ”Private applicants and the Action for Annulment under Article 173 of the EC Treaty”, CMLRev. 32, 1995.

⁷² Se t.ex. Opinion of Mr Advocate General Jacobs delivered on 15 September 1993 - *TWD Textilwerke Deggendorf GmbH v Bundesrepublik Deutschland*, [1994] ECR I-833, punkt 20-23.

⁷³ Mål T-177/01, *Jégo-Quéré & Cie SA mot Europeiska kommissionen*, (REG 2002, s. II-2365).

⁷⁴ Förslag till avgörande av generaladvokat Jacobs föredraget den 21 mars 2002, *Unión de Pequeños Agricultores mot Europeiska unionens råd*, (REG 2002, s. I-06677).

⁷⁵ Mål T-173/98, *Unión de Pequeños Agricultores (UPA) mot Europeiska unionens råd*, (REG 1999, s. II-3357).

⁷⁶ Mål T-173/98, *Unión de Pequeños Agricultores (UPA) mot Europeiska unionens råd*, (REG 1999, s. II-3357), punkt 25.

UPA gjorde således gällande att det inte fanns någon möjlighet för dem att få till stånd en prövning av förordningen enligt vare sig artikel 230 EGF eller artikel 234 EGF eftersom den aktuella rättsakten inte erfordrade några genomförandebestämmelser.

För att få till stånd en indirekt prövning av en gemenskapsrättsakt enligt artikel 234 EGF krävs det nämligen att den nationella domstolen tar upp frågan till prövning, för att sedan begära ett förhandsavgörande av EG-domstolen. Med andra ord måste det finnas bestämmelser som den enskilde kan grunda sin talan på inför en nationell domstol. Erfordrar en förordning inga genomförandebestämmelser, vilket är det normala vid den här typen av rättsakter,⁷⁷ finns det inte heller någon grund för den enskilda att basera en talan inför nationell domstol på. Således kan den enskilde inte få en rättsakt prövad enligt artikel 234 EGF. Förstainstansrätten ansåg emellertid att detta inte borde påverka domstolens bedömning av talerätten och konstaterade att den aktuella förordningen utgjorde en s.k. äkta förordning eftersom:

*”the contested regulation is, by its very nature and its scope, legislative in character and does not constitute a decision within the meaning of [Article 249] of the Treaty.”*⁷⁸

Vidare konstaterade domstolen att även en s.k. äkta förordning, under speciella omständigheter, kan anses röra klaganden personligen. Domstolen hänvisade till fall såsom *Cordinou* och *Extramet* men konstaterade att inga sådana speciella förutsättningar var för handen i det aktuella fallet. När det gällde UPA: s argument om att klaganden skulle sakna effektivt rättsmedel, om deras talan avvisades, konstaterade domstolen att medlemsstaterna enligt den i artikel 5 (numera artikel 10) fastslagna samarbetsprincipen är skyldiga att bidra till att det system med rättsmedel och förfaranden som har inrättats genom EG-fördraget medför ett fullständigt system för enskilda vad gäller deras rätt att pröva gemenskapsrättens rättsakter. Domstolen ansåg därför att rätten till effektivt rättsmedel inte motiverade att förstainstansrätten skulle avvika från det system för rättslig prövning som inrättats genom gemenskapsdomstolarnas rättspraxis. Förstainstansrätten fastslog sålunda att sökanden inte skulle ha en rätt att föra talan mot den aktuella rättsakten.

3.4.3.2 Generaladvokatens förslag på dom i fallet UPA

UPA överklagade emellertid förstainstansrättens beslut till EG-domstolen och Generaladvokaten Jacobs ombads att komma med ett förslag på avgörande i det aktuella fallet.⁷⁹ Jacobs argumenterade för att enskilda

---

⁷⁷ Bernitz, U & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 41.

⁷⁸ Mål T-173/98, *Unión de Pequeños Agricultores (UPA) mot Europeiska unionens råd*, (REG 1999, s. II-3357), punkt 44.

⁷⁹ Förslag till avgörande av generaladvokat Jacobs föredraget den 21 mars 2002, *Unión de Pequeños Agricultores mot Europeiska unionens råd*, (REG 2002, s. I-06677).

personer, vilka är direkt men inte personligen berörda av bestämmelser i en förordning, skall anses berättigade till talerätt, i situationer då de annars till följd av svårigheterna med att få till stånd en indirekt prövning av en förordnings lagenlighet i nationell domstol, skulle sakna möjlighet att få till stånd en rättslig prövning.

Generaladvokaten hävdade vidare att förhandsavgöranden inte ger adekvata möjligheter att få till stånd en domstolsprövning vad gäller allmänt tillämpliga rättsakter och att det var lämpligare att frågor om ogiltighet avgörs vid förstainstansrätten enligt artikel 230 än genom ett förhandsavgörande i artikel 234 EGF.⁸⁰ Denne anförde att domstolens rättspraxis rörande enskildas talerätt inte uppfyllde EKMR: s krav på en rätt till domstolsprövning enligt artikel 6 och 13. För att komma till rätta med det här problemet skulle därför domstolen se över begreppet personligen berörd. Jacobs delade dock inte UPA: s uppfattning om att en person som inte var personligen berörd skulle antas ha en rätt till prövning enligt artikel 230 (4) EGF när det visas att denne annars i det enskilda fallet skulle sakna möjlighet att få saken prövad i domstol. Detta skulle nämligen innebära att domstolen skulle behöva tolka nationell rätt för att kunna undersöka huruvida det fanns en möjlighet att få till stånd en rättslig prövning av en gemenskapsrättsakt i den aktuella medlemsstaten. Generaladvokat Jacobs föreslog istället en ny tolkning av begreppet personligen berörd och anförde att en enskild bör anses vara personligen berörd av en rättsakt från gemenskapen om:

*”den rättsakten, till följd av de särskilda omständigheter som gäller för honom, påverkar eller sannolikt kommer att påverka hans intressen negativt i väsentlig omfattning.”*⁸¹

3.4.3.3 Förstainstansrättens dom i fallet *Jégo Quéré*

Efter Generaladvokatens yttrande i *UPA*, men innan EG-domstolens dom i fallet *UPA*, kom förstainstansrätten att pröva ett fall under något liknande omständigheter (*Jégo Quéré*-fallet)⁸². *Jégo Quéré* var ett franskt företag som, i sin fiskeverksamhet, använde sig av nät med 80 mm i maskstorlek. Fiske med sådan utrustning förbjöds sedermera genom en kommissionsförordning varför företaget yrkade att delar av förordningen skulle ogiltighetsförklaras. Kommissionen invände att företaget inte var personligen berörd av rättsakten eftersom förordningen hade allmän giltighet och skulle tillämpas på alla som bedrev fiske i området. Företaget

---

⁸⁰ Generaladvokatens argument angående varför denne ansåg att en indirekt prövning inte tillgodoser enskildas rätt till domstolsprövning kommer att beröras under kapitel 4.

⁸¹ Förslag till avgörande av generaladvokat Jacobs föredraget den 21 mars 2002, *Unión de Pequeños Agricultores mot Europeiska unionens råd*, (REG 2002, s. I-06677), punkt 60.

⁸² Mål T-177/01, *Jégo-Quéré & Cie SA mot Europeiska kommissionen*, (REG 2002, s. II-2365).

gjorde å andra sidan gällande att de inte skulle ha någon möjlighet att få till stånd någon prövning av gemenskapsrättsakten om talan avvisades p.g.a. att den aktuella förordningen inte erfordrade några genomförandebestämmelser. Förstainstansrätten inledde med att redogöra för domstolens tidigare rättspraxis och konstaterade att företaget inte kunde anses personligen berörd enligt denna praxis.

Förstainstansrätten nöjde sig emellertid inte med detta utan anförde att det även måste prövas huruvida ett avslag utan sakprövning i det aktuella fallet skulle innebära att företags rätt till effektiva rättsmedel åsidosattes. Förstainstansrätten konstaterade att bl.a. artiklarna 6 och 13 i EKMR, artikel 47 i *EU: s stadga av den 7 december 2000 om de grundläggande rättigheterna* samt EG-domstolens praxis angående rätten till domstolsprövning talade för att en prövning av tidigare praxis angående enskildas talerätt var nödvändig. Förstainstansrätten undersökte därefter om Jégo Quéré hade tillgång till något annat ändamålsenligt rättsmedel än direkt ogiltighetstalan och prövade därför om det fanns möjligheter för bolaget att få saken prövad inom ramen för ett förhandsavgörande enligt artikel 234 EGF. Förstainstansrätten konstaterade att bolagets enda möjlighet att få till stånd en prövning enligt artikel 234 EGF var genom att bolaget överträdde förordningen så att en nationell rättegång kunde inledas (eftersom förordningen inte erfordrade några genomförandebestämmelser). Bolagets möjligheter att föra en skadeståndstalan enligt artikel 288 och 235 EGF ansågs inte heller uppfylla kravet på rätten till ett effektivt rättsmedel. Domstolen konstaterade därför att:

*”för att säkerställa ett effektivt rättsligt skydd för enskilda, skall en fysisk eller juridisk person anses beröras personligen av en gemenskapsrättslig bestämmelse med allmän giltighet som berör honom direkt om bestämmelsen inverkar på hans rättsliga ställning på ett bestämt eller omedelbart sätt genom att hans rättigheter begränsas eller att han åläggs skyldigheter.”*⁸³

Förstainstansrätten utvidgade således begreppet personligen berörd, vilket medförde att Jégo Quéré kunde föra en ogiltighetstalan enligt artikel 230 (4) EGF.

3.4.3.4 EG-domstolens dom i fallet UPA

---

⁸³ Mål T-177/01, *Jégo-Quéré & Cie SA mot Europeiska kommissionen*, (REG 2002, s. II-2365), punkt 51.

Tolv veckor efter förstainstansrättens dom i fallet *Jégo Quéré* föll EG-domstolens avgörande i fallet *UPA*⁸⁴. Avgörandet utgjorde en tydlig tillrättavisning av förstainstansrätten argumentation i *Jégo Quéré*-fallet. EG-domstolen konstaterade att enskilda förvisso skall ha tillgång till ett verksamt rättsligt skydd för sina rättigheter, enligt gemenskapsrätten, men att det i fördraget har inrättats ett fullständigt system för kontroll av huruvida de rättsakter som antas av gemenskapsinstitutionerna är lagenliga genom artiklarna 177 och 184 EGF (numera artikel 234 och 241 EGF). Domstolen anförde att i detta system:

*”har fysiska eller juridiska personer, som på grund av de begränsningar av deras talerätt som föreskrivs i artikel [230] fjärde stycket i fördraget inte kan föra talan direkt vid domstolen angående en rättsakts giltighet, möjlighet att åberopa att en sådan rättsakt är ogiltig, antingen inför EG-domstolen enligt artikel 230 i fördraget eller inför nationell domstol, och därvid förmå denna som själv saknar behörighet att pröva giltigheten av gemenskapens rättsakter [...], att begära förhandsavgörande från EG-domstolen angående denna fråga.”*⁸⁵

Domstolen konstaterade vidare att det ankom på medlemsstaterna att inrätta ett system för rättslig prövning som säkerställde rätten till ett verksamt rättsligt skydd. Enligt domstolen följde det av artikel 5 (numera artikel 10) i fördraget, att de nationella domstolarna, så långt som möjligt, skulle tillämpa och tolka nationella bestämmelser om talerätt så att det möjliggjorde för fysiska och juridiska personer att få till stånd en prövning vid domstol av lagenligheten av allmänt tillämpliga rättsakter från gemenskapen. Slutligen anförde domstolen att denne inte var behörig att tolka artikel 230 EGF på ett sådant sätt att kriteriet personligen berörd inte skulle behöva vara uppfyllt i alla situationer. En sådan tillämpning skulle innebära en överträdelse av domstolens behörighet enligt fördraget och domstolen konstaterade att även om:

*”det förvisso går att föreställa sig ett annat system för prövning av lagenligheten av allmänt tillämpliga rättsakter än det som inrättats genom det ursprungliga fördraget, vilket i detta avseende aldrig har ändrats på något mer genomgripande sätt, ankommer det, om så skulle behövas, på medlemsstaterna att med tillämpning av artikel 48 EU besluta om nödvändiga ändringar i det nuvarande systemet.”*⁸⁶

Domstolen ogillade således överklagandet och konstaterade att förstainstansrätten inte hade gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning. Följden av denna dom blev att förstainstansrättens dom i fallet *Jégo Quéré*

---

⁸⁴ Mål C-50/00, *Unión de Pequeños Agricultores mot Europeiska unionens råd*, (REG 2002, s. I-6677).

⁸⁵ Mål C-50/00, *Unión de Pequeños Agricultores mot Europeiska unionens råd*, (REG 2002, s. I-6677), punkt 40.

⁸⁶ Mål C-50/00, *Unión de Pequeños Agricultores mot Europeiska unionens råd*, (REG 2002, s. I-6677), punkt 45.

överklagades till EG-domstolen. EG-domstolen fann att den överklagade domen skulle upphävas och att talan om ogiltigförklaring skulle avvisas.⁸⁷

EG-domstolens restriktiva tolkning av begreppet personligen berörd har, efter avgörandet i UPA, kritiserats hårt. Främst har kritiken riktats mot möjligheterna för enskilda att föra en direkt talan mot en förordning. Det har anförts att enskilda rättssubjekt i många fall måste vänta på att nationella genomförandebestämmelser införs för att sedan bryta mot dessa bestämmelser och på så sätt få till stånd en prövning inför en nationell domstol. I andra fall kommer genomförandebestämmelser aldrig att införas vilket, enligt kritikerna, innebär att det finns en lucka i rättsskyddet för de enskilda.⁸⁸

---

⁸⁷ Mål C-263/02P, *Commission of the European Communities v. Jégo Quéré & Cie SA*, 2004 ECR I-3425.

⁸⁸ Van den Brock, N. *A Long Hot Summer for Individual Concern? The European Court's Recent Case Law on Direct Actions by Private Parties...and a Plea for Foreign Affairs Exception*, s. 64.

4 Indirekt ogiltighetsprövning

I ett antal fall där den enskilde har velat föra en talan mot en gemenskapsrättsakt, har det enskilda rättssubjektet som stöd för sin rätt att föra talan, anfört att denne inte får det rättsskydd som han har rätt till om inte talerätt medges. EG-domstolen har då anfört att det, genom artiklarna 234 och 241 å ena sidan och artikel 230 å andra sidan, har upprättats ett fullständigt system med talemöjligheter i fördraget. I fallet *Greenpeace* anförde exempelvis domstolen att rättsakten kunde angripas indirekt genom att den nationella domstolen begärde ett förhandsavgörande. Generaladvokaten Jacobs har dock, som nämnts ovan, anfört att varken artikel 234 eller 241 EGF motsvarar en prövning enligt artikel 230 EGF. Han var även av uppfattningen att de begränsningar som finns vad gäller rätten till indirekt ogiltighetsprövning gör att gemenskapens system för talemöjlighet inte alls är fullkomligt. Därför kommer det nedan göras en genomgång av vilka förutsättningar som måste vara uppfyllda för att den enskilde skall få till stånd en indirekt ogiltighetsprövning enligt artikel 234 och artikel 241. Vidare kommer vissa skillnader mellan en indirekt ogiltighetsprövning och en direkt ogiltighetstalan att beröras.

4.1 Förhandsavgöranden enligt artikel 234 EGF

Med hänsyn till EG-rättens speciella karaktär och effekt i medlemsstaternas rättsordningar har det ansetts uppenbart att EG-rätten i stor utsträckning kommer att prövas av nationella domstolar. I syfte att undvika olika tolkningar på nationell nivå har det därför i artikel 234 EGF införts en möjlighet för de nationella domstolarna att hänföra en fråga om tolkning eller giltighet av en gemenskapsrättsakt till EG-domstolen i ett enskilt fall. Denna artikel ger således en indirekt möjlighet att föra en ogiltighetstalan.⁸⁹

Genom artikel 234 EGF har EG-domstolen behörighet att meddela förhandsavgörande angående bl.a. tolkningen av fördraget och giltigheten av en gemenskapsrättsakt. Endast de nationella domstolar mot vars ärenden det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning är tvungna att begära ett förhandsavgörande av EG-domstolen. Övriga nationella domstolar får begära ett förhandsavgörande, men har ingen skyldighet att göra så.⁹⁰ I fallet *Foto-Frost*⁹¹ slog EG-domstolen emellertid fast att även de lägre domstolarna måste begära ett förhandsavgörande om de ifrågasätter en gemenskapsrättsakts giltighet.

---

⁸⁹ Allgårdh, O. & Norberg, S. *EU och EG-rätten*, s. 202-203.

⁹⁰ Cavallin, S. *Direkt ogiltighetstalan inför EG-domstolen - i ljuset av svensk förvaltnings- och konkurrensrätt*, ERT, 2000, s. 635.

⁹¹ Mål 314/85, *Foto-Frost mot Hauptzollamt Lübeck-Ost*, (REG 1987, s. 233).

Vad gäller vilka rättsakter som kan ifrågasättas enligt artikel 234 EGF har det av domstolens praxis framgått att både direktiv och förordningar kan bli föremål för en indirekt ogiltighetstalan.⁹² Den enskilde behöver inte heller uppfylla de förutsättningar som erfordras för att talerätt skall föreligga enligt artikel 230 (4) EGF.⁹³ Trots detta har det anförts att det föreligger ett flertal begränsningar i den enskildes möjlighet att få till stånd en indirekt ogiltighetstalan enligt artikel 234 EGF.

En första begränsning kan utläsas ur det tidigare nämnda fallet *Foto-Frost*. Enligt detta rättsfall anses de lägre domstolarna kompetenta att fastslå att en gemenskapsrättsakt är giltig, men inte att den är ogiltig. Således är frågan om den nationella domstolen väljer att begära ett förhandsavgörande enligt artikel 234 EGF beroende av om domstolen finner att det finns anledning att ifrågasätta gemenskapsrättsaktens giltighet.⁹⁴ Detta har i doktrin uttryckts som att:

*”reference for a preliminary ruling constitutes a means available to the national courts but is never a right of the applicant.”*⁹⁵

I fallet *Woodspring District Council v. Bakers of Nailsea Ltd*⁹⁶ konstaterade domstolen även att:

*”enligt en fast rättspraxis kan de nationella domstolarna pröva om en av gemenskapens rättsakter är giltig och om de inte anser att de ogiltighetsgrunder som parterna har åberopat är befogade, skall de förklara rättsakten för fullt giltig. Då de agerar på detta sätt ifrågasätter de nämligen inte att gemenskapsrättsakten finns.”*⁹⁷

Även om den nationella domstolen väljer att hänföra en fråga till EG-domstolen är det vidare domstolen, och inte det enskilda rättssubjektet, som bestämmer utformningen på de frågor som skall bli föremål för prövning i EG-domstolen. Således kan parterna få se sina argument omformulerade i de hänskjutna frågorna. De frågor som den nationella domstolen formulerar kan till exempel begränsas till att enbart omfatta vissa av de rättsakter vars giltighet parterna har ifrågasatt. Den nationella domstolen kan även välja att endast framföra en del av de argument som parten har hänfört till stöd för sitt påstående om ogiltighet.⁹⁸

---

⁹² Ward, A. *Judicial Review and the Rights of Private Parties in EC Law*, s. 286.

⁹³ Ward, A. *Judicial Review and the Rights of Private Parties in EC Law*, s. 262.

⁹⁴ Cavallin, S. *Direkt ogiltighetstalan inför EG-domstolen - i ljuset av svensk förvaltnings- och konkurrensrätt*, ERT, 2000, s. 636.

⁹⁵ Manuel, J. & Martin, C. *Ubi ius, Ibi Remedium? – Locus Standi of Private Applicants under Article 230 (4) EC at a European Constitutional Crossroads*, s. 246.

⁹⁶ Mål C-27/95, *Woodspring District Council mot Bakers of Nailsea Ltd*, (REG 1997, s. I-1847).

⁹⁷ Mål C-27/95, *Woodspring District Council mot Bakers of Nailsea Ltd*, (REG 1997, s. I-1847, punkt 25).

⁹⁸ Förslag till avgörande av generaladvokat Jacobs föredraget den 21 mars 2002, *Unión de Pequeños Agricultores mot Europeiska unionens råd*, (REG 2002, s. I-06677), p. 42.

Ytterligare en aspekt har ansetts vara att den enskildes möjlighet att föra en talan mot en gemenskapsrättsakt blir beroende av det nationella rättssystem där den enskilde verkar.⁹⁹ Generaladvokat Jacobs har exempelvis anfört att det kan vara svårt eller ibland omöjligt för enskilda att föra en talan om ogiltighet vid en nationell domstol om den omtvistade rättsakten inte kräver några åtgärder för dess genomförande. I sådana fall finns det inte några åtgärder som kan utgöra grunden för den enskildes talan enligt många rättssystem. Den enskildes enda möjlighet att föra talan mot en förordning som påverkar denne negativt, står således till att uppsåtligen överträda den aktuella förordningen och på sätt få till stånd en prövning av rättsaktens giltighet i en brottmåls- eller civilrättslig rättegång.¹⁰⁰

Vidare har EG-domstolen i fallet *TWD Textilwerke Deggendorf*¹⁰¹ konstaterat att en enskild, som tidigare haft en möjlighet att föra en talan enligt artikel 230 EGF, men underlåtit att göra så, har förlorat sin rätt att genom artikel 234 EGF ifrågasätta gemenskapsrättsaktens giltighet.

Även om den nationella domstolen, trots ovan nämnda begränsningar, väljer att begära ett förhandsavgörande finns det vidare vissa skillnader mellan en direkt och en indirekt ogiltighetstalan. En indirekt ogiltighetstalan via artikel 234 EGF innebär i regel en större risk för avsevärda tidsutdräkter och kostnader för den enskilde, eftersom denne kan bli tvungen att föra sin talan i flera nationella instanser innan frågan överhuvudtaget kommer till EG-domstolens kännedom.¹⁰² Möjligheterna för den nationella domstolen att vidta intermistiska åtgärder, i väntan på ett förhandsavgörande från EG-domstolen, har vidare begränsats genom EG-domstolens praxis.¹⁰³ Förfarandet i artikel 230 EGF har även ansetts mer lämpligt som ett forum för ogiltighetstalan eftersom en direkt prövning medför ett fullständigt utbyte av rättegångshandlingar och yttranden, till skillnad från ett enda skriftligt och därpå följande muntligt yttrande inför domstolen enligt artikel 234 EGF.¹⁰⁴

---

⁹⁹ Cavallin, S. *Direkt ogiltighetstalan inför EG-domstolen - i ljuset av svensk förvaltnings- och konkurrensrätt*, ERT, 2000, s. 636.

¹⁰⁰ Förslag till avgörande av generaladvokat Jacobs föredraget den 21 mars 2002, *Unión de Pequeños Agricultores mot Europeiska unionens råd*, (REG 2002, s. I-06677), p. 43.

¹⁰¹ Mål 188/92, *TWD Textilwerke Deggendorf GmbH mot Bundesrepublik Deutschland*, (REG 1994, s. I-833).

¹⁰² Arnall, A. *Private Applicants and the action for annulment under Article 173 of the EC Treaty*, s. 42.

¹⁰³ Förenade målen C-143/88 och C-82/89, *Zuckerfabrik Süderdithmarschen AG mot Hauptzollamt Itzehoe och Zuckerfabrik Soest GmbH mot Hauptzollamt Paderborn*, (REG 1991, s. 415).

¹⁰⁴ Arnall, A. *Private Applicants and the action for annulment under Article 173 of the EC Treaty*, s. 41-42.

EG-fördraget innehåller ingen uttrycklig bestämmelse om vilken rättslig betydelse ett förhandsavgörande har. EG-domstolen har dock i flera fall konstaterat att ett förhandsavgörande är bindande för den refererande domstolen. Verkan av en framgångsrik indirekt ogiltighetsprövning är formellt sett endast att rättsakten inte skall tillämpas i det aktuella målet. I praktiken har emellertid domstolen fastslagit att ett förhandsavgörande om att en gemenskapsrättsakt är ogiltig skall medföra att även andra nationella domstolar bör betrakta rättsakten som ogiltig. Nationella domstolar saknar därför även rätten att i framtiden tillämpa nationella bestämmelser som grundar sig på en ogiltighetsförklarad gemenskapsrättsakt.¹⁰⁵ Längre var det vidare oklart om en rättsakt som ogiltighetsförklarats enligt artikel 234 EGF skulle ha verkan ex tunc (dvs. retroaktiv verkan) eller ex nunc (dvs. verkan först i framtiden). Domstolen har emellertid anfört att en ogiltighetsförklaring enligt artikel 234 EGF i likhet med artikel 230 EGF skall få verkan ex tunc.¹⁰⁶

4.2 Ogiltighetsprövning enligt artikel 241 EGF

Av artikel 241 EGF följer en möjlighet för en part att åberopa de ogiltighetsgrunder som finns uppräknade i artikel 230 (2) EGF i en tvist om en förordning. Enligt artikeln följer vidare att det är tillåtet för en part att föra talan vid EG-domstolen även om den tidsfrist som anges i artikel 230 (5) har gått till ända. Förstainstansrätten har konstaterat i fallet *TWD v. Commission*¹⁰⁷ att artikel 241 inte kan användas av den som haft möjlighet att rikta en direkt ogiltighetstalan mot rättsakten ifråga, eftersom tidsgränsen i artikel 230 (5) i sådana fall skulle sakna betydelse. Syftet med artikel 241 är istället att tillåta invändningar mot rättsakter som sökanden annars inte skulle ha haft möjlighet att föra en direkt talan mot enligt artikel 230. Artikel 241 får således betydelse i situationer då en rättsakt utgör en rättsgrund för senare rättsakter. I fallet *Simmenthal v. Commission*¹⁰⁸ uttalade domstolen därför att en invändning om rättstridighet enligt artikel 241 EGF utgör:

”ett uttryck för en allmän princip, enligt vilken den part som vill få ett beslut ogiltigförklarat som berör honom direkt och personligen har rätt att bestrida giltigheten av tidigare institutionella rättsakter, vilka utgör den rättsliga grunden för ett ifrågasatt beslut, om han inte hade rätt att med stöd av artikel [230] i EG-fördraget direkt väcka talan mot dessa rättsakter,

---

¹⁰⁵ Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 149.

¹⁰⁶ Ward, A. *Judicial Review and the Rights of Private Parties in EC Law*, s. 269.

¹⁰⁷ Förenade målen T-244/93 och 486/93, *TWD Textilwerke Deggendorf GmbH mot Europeiska kommissionen*, (REG 1995, s. II-2265).

¹⁰⁸ Case 92/78, *SpA Simmenthal v. Commission of the European Communities*, [1979] ECR 777.

vars följder han drabbas av utan att ha haft någon möjlighet att få dem ogiltighetsförklarade.”¹⁰⁹

Det följer vidare av lydelsen av artikel 241 att en förklaring, om att en förordning inte skall tillämpas, endast kan förekomma som en särskild fråga under en rättegång i ett mål rörande någon annan bestämmelse i fördraget. I fallet *CSF and CSME v. Commission*¹¹⁰ har förstainstansrätten därför konstaterat att det i detta avseende skall påpekas:

”att det förhållandet att det är möjligt att med stöd av artikel [241] i fördraget åberopa att en rättsakt av allmän karaktär som utgör den rättsliga grunden för det omtvistade beslutet inte är tillämplig, inte utgör en självständig rätt att väcka talan, utan kan endast utövas på ett accessoriskt sätt. Närmare bestämt kan ovannämnda artikel [241] inte åberopas då det inte föreligger en grundläggande rätt att föra talan [...].”¹¹¹

Vidare måste en sådan invändning göras under villkoret att en rättsakt är relevant i målet. Enligt artikelns ordalydelse är lagrummet endast tillämplig på förordningar men det följer av domstolens praxis att detta begrepp har ansetts innefatta varje normgivande rättsakt med liknande rättsverkningar. Domstolen har konstaterat att artikel 241 EGF är tillämplig på:

“acts of the institutions which, although they are not in the form of a regulation, nevertheless produce similar effects and on those grounds may not be challenged under Article [230] by natural or legal persons other than Community institutions and Member States.”¹¹²

Om domstolen skulle godkänna en invändning om ogiltighet enligt artikel 241 EGF innebär detta inte att rättsakten upphävs. Domstolen kommer enbart att underlåta att tillämpa den aktuella bestämmelsen. Förstainstansrätten har vidare förklarat att:

”lagenlighet skall bedömas utifrån de faktiska och rättsliga omständigheter som förelåg när rättsakten beslutades[...], och det är även med utgångspunkt i detta datum som lagenligheten av den normativa rättsakt som utgör den rättsliga grunden för”.¹¹³

---

¹⁰⁹ Detta är en översättning av punkten 39 i Case 92/78, *SpA Simmenthal v Commission of the European Communities*, [1979] ECR 777 som är hämtad från punkt 46 i fråga punkt 46 i Mål T-82/96, *Associação dos Refinadores de Açúcar Portugueses (ARAP), Alcântara Refinarias - Açúcares SA och RAR Refinarias de Açúcar Reunidas SA mot Europeiska kommissionen*, (REG 1999, s. II-1889).

¹¹⁰ Mål T-154/94, *Comité des salines de France och Compagnie des salins du Midi et des salines de l'Est SA mot Europeiska kommissionen*, (REG 1996, s. 1377).

¹¹¹ Mål T-154/94, *Comité des salines de France och Compagnie des salins du Midi et des salines de l'Est SA mot Europeiska kommissionen*, (REG 1996, s. 1377), punkt 16.

¹¹² Case 92/78, *SpA Simmenthal v Commission of the European Communities*, [1979] ECR 777, punkt 40.

¹¹³ Förenade målen T-177 och 377/94, *Henk Altmann et Margaret Casson mot Europeiska kommissionen*, (REG 1996, s. II-2041), punkt 119.

5 Skyddet av rätten till domstolsprövning inom EU

Det finns ingen bestämmelse om rätten till domstolsprövning samt rätten till effektiva rättsmedel intagna i EG-fördraget. Regler som inverkar på denna rätt återfinns istället i flera olika källor. EG-domstolen har exempelvis, vid ett flertal tillfällen, konstaterat att respekten för de grundläggande fri- och rättigheterna utgör en integrerad del av de allmänna rättsprinciper som skyddas av EG- och EU-rätten. De specifika bestämmelserna i EKMR har därför beaktats i flera avgöranden från EG-domstolen. Domstolen har vidare konstaterat att, de rättigheter som skyddas i EKMR, och särskilt rätten till domstolsprövning i artikel 6 EKMR, skall beaktas vid tolkningen av EG-rätten.¹¹⁴ Det finns numera även fastslaget i artikel 6 (2) EU-fördraget att unionen skall, som allmänna principer för gemenskapsrätten, respektera de grundläggande rättigheterna såsom de garanteras i EKMR. Men skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna har inte alltid varit föremål för gemenskapens uppmärksamhet. Detta kapitel syftar därför till att beskriva utvecklingen av de mänskliga rättigheternas betydelse inom gemenskapen samt vilken roll som rätten till domstolsprövning har fått inom EU.

5.1 Utvecklingen av de mänskliga rättigheterna inom EU

Efter andra världskrigets slut grundades tre organisationer i syfte att återuppbygga Europa: OEEC (numera OECD), Europeiska Gemenskaperna (EG) och Europa Rådet. Medan EG och OEEC var inriktade på integration och ekonomisk återuppbyggnad, var Europa Rådet fokuserad på grundläggande fri- och rättigheter. EG-fördragets huvudsyfte var emellertid initialt ekonomisk integration och det fanns därför inga spår i fördragen om en ambition att reglera de grundläggande fri- och rättigheterna på gemenskapsnivå. Även EG-domstolen intog inledningsvis en relativt avvaktande hållning gentemot ett grundläggande skydd för mänskliga rättigheter inom gemenskapen. I fallet *Sgarlata and others v. Commission*¹¹⁵ hävdade sökanden att den begränsade rätten till talerätt för enskilda i artikel 173 (2) EGF (numera artikel 230 (4)) åsidosatte rättsäkerheten på ett sätt som stred mot allmänna rättsprinciper som var tillämpliga i medlemsstaterna. EG-domstolen underlät emellertid att beröra denna fråga genom att konstatera:

"[...] these considerations which will not be discussed here, cannot be allowed to override the clearly restrictive wording of Article [230 (4)], which it is the Court's task to apply."

¹¹⁴ Mårsäter, O. *Folkrättsligt skydd av rätten till domstolsprövning*, s. 143.

¹¹⁵ Case 40/64, *Marcello Sgarlata and others v Commission of the EEC*, [1965] ECR 215.

EG-domstolen klargjorde även genom sin praxis att deras uppgift var att tillämpa gemenskapsrätten oavsett om grundläggande rättigheter i nationell rätt kränktes.¹¹⁶ Domstolen konstaterade vidare att EG-rätten, inklusive dess allmänna rättsprinciper, inte innehöll några med nationell rätt jämförbara rättigheter.¹¹⁷ Med tiden medförde emellertid utvecklingen av EG-rätten att det var omöjligt för domstolen att behålla sin avvaktande inställning gentemot de grundläggande fri- och rättigheterna. Genom två klassiska avgöranden; *Costa mot ENEL* och *Van Gend Loos*¹¹⁸, fastslog EG-domstolen att medlemsstaterna hade lämnat över sina nationella beslutsbefogenheter till gemenskapen i enlighet med fördragen. Dessa avgöranden har ansetts vara ett mycket viktigt steg i EG-rättens expansion, vilket bl.a. innebar att de enskilda i allt större utsträckning kom att beröras av EG-rätten. I takt med EG-rättens utveckling väcktes medlemsstaternas oro över att lämna över nationella befogenheter till gemenskapen. Anledningen till detta var att medlemsstaterna ansåg att rättighetsskyddet inte var tillräckligt tydligt inom gemenskapen.

5.1.1 Utvecklingen av de mänskliga rättigheterna i rättspraxis

Även om EG-domstolen till en början hade intagit en kylig inställning gentemot de grundläggande fri- och rättigheterna, med motivet att den endast hade att tillämpa gemenskapsrätt, tvingades domstolen med tiden att ändra sin attityd p.g.a. vissa nationella domstolars ovilja att erkänna europarättens företräde framför nationell rätt. Särskilt de italienska och tyska domstolarna hade svårt att acceptera att de nationella domstolarna var förhindrade att pröva huruvida ett gemenskapsbeslut stämde överens med medlemsstaternas nationella och grundlagsfästa fri- och rättigheter.¹¹⁹ EG-domstolen kom därför med tiden att erkänna att de mänskliga rättigheterna utgjorde en del av gemenskapsrätten. I fallet *Stauder*¹²⁰ från 1969 slog domstolen därför fast att de grundläggande mänskliga fri- och rättigheterna innefattades i gemenskapsrättens allmänna rättsprinciper.

---

¹¹⁶ Case 1/58, *Friedrich Stork & Cie v High Authority of the European Coal and Steel Community*, [1959] ECR 17.

¹¹⁷ Joined cases 36, 37, 38-59 and 50-59, *Präsident Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft mbH, Geitling Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft mbH, Mausegatt Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft mbH and I. Nold KG v High Authority of the European Coal and Steel Community*, [1960] ECR 423.

¹¹⁸ Mål 26/62, *NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v Netherlands Inland Revenue Administration*, (REG 1963, s. 161) och mål 6/64, *Flaminio Costa mot E.N.E.L.*, (REG 1964, s. 211).

¹¹⁹ Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 124.

¹²⁰ Mål 29/69, *Stauder mot Ulm*, (REG 1969, s. 419).

Allmänna rättsprinciper har kommit att bli en viktig och ofta återopad rättskälla inom EG-rätten¹²¹ och principerna har inte bara ansetts binda gemenskapens institutioner utan även medlemsstaterna.¹²² I fallet *International Handelsgesellschaft*¹²³ förtydligade EG-domstolen sin hållning vad gäller dessa rättsprinciper och de mänskliga rättigheterna. EG-domstolen konstaterade att domstolen hämtade sin inspiration i de för medlemsstaterna gemensamma författningstraditionerna när det gällde de mänskliga fri- och rättigheterna men att respekten för dessa rättigheter skulle säkerställas inom ramen för gemenskapens struktur och mål. Bakgrunden till *International Handelsgesellschaft* var att det förelåg en direkt konflikt mellan en gemenskapsåtgärd och en av den tyska grundlagen skyddad rättighet. EG-domstolen konstaterade, i enlighet med sitt avgörande i fallet *Costa mot ENEL*, att en rätt som härrör från fördraget inte kan åsidosättas p.g.a. regler i nationell rätt oavsett dignitet. Efter att EG-domstolen kom med sin dom i *International Handelsgesellschaft* förde den tyska domstolen, som genom ett förhandsavgörande hade hänfört den aktuella frågan till EG-domstolen, frågan vidare till den tyska författningsdomstolen. I det s.k. *Solange I*¹²⁴ beslutade den tyska författningsdomstolen att *så länge som* gemenskapen saknade ett med den tyska konstitutionen jämförbart rättighetsskydd ansåg sig domstolen oförhindrad att pröva gemenskapsrättens förenlighet med tyska grundläggande rättigheter. I och med att de nationella författningsdomstolarna började ifrågasätta EG-rättens företräde framför nationell rätt ansåg domstolen att det var nödvändigt att utveckla skyddet för de mänskliga rättigheterna. I fallet *Nold*¹²⁵ konstaterade domstolen därför att det inte bara var medlemsstaternas konstitutioner som utgjorde en inspirationskälla för gemenskapsrätten utan även internationella konventioner om skydd för mänskliga rättigheter (såsom EKMR). Domstolen konstaterade att:

*"I de internationella avtal rörande skyddet av de mänskliga rättigheterna som medlemsstaterna har varit med om att utarbeta eller anslutit sig till kan det också finnas anvisningar som man bör ta hänsyn till inom ramen för gemenskapsrätten."*¹²⁶

Domstolen preciserade även sitt resonemang angående de gemensamma rättstraditionerna genom att tillägga att domstolen inte kunde upprätthålla

---

¹²¹ Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 104.

¹²² Allgårdh, O. & Norberg, S. *EU och EG-rätten*, s. 89.

¹²³ Mål 11/70, *Internationale Handelsgesellschaft mbH mot Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermitteln*, (REG 1970, sid. 1125).

¹²⁴ Bundesverfassungsgerichts dom den 29 maj 1974 i mål 2 BvL 52/71 Bundesverfassungsgerichts Vol. 37 sid. 271.

¹²⁵ Mål 4/73, *J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung mot Europäische gemenskapernas kommission*, (REG 1974, s. 491).

¹²⁶ Mål 4/73, *J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung mot Europäische gemenskapernas kommission*, (REG 1974, s. 491), punkt 13.

åtgärder som var oförenliga med de grundläggande rättigheterna såsom de garanterades i medlemsstaternas konstitutioner.

Utvecklingen av fri- och rättighetsskyddet i EG-domstolens praxis fortsatte under 70- och 80-talet och bland de mest betydelsefulla avgörandena kan nämnas *Hauer*¹²⁷ och *Rutili*.¹²⁸ I dessa avgöranden citerade domstolen för första gången nationella bestämmelser samt stadganden i EKMR. Sedan dess har EKMR använts som direkt inspirationskälla i flera av EG-domstolens avgöranden och vikt har även lagts vid Europadomstolens tolkning av principerna i konventionen. Denna utveckling välkomnades av medlemsstaterna och i *Solange II*¹²⁹ förklarade den tyska författningsdomstolen att domstolen inte längre ansåg det nödvändigt att kontrollera gemenskapsrättsaktens överensstämmelse med den nationella grundlagens rättighetsskydd.

5.1.2 EKMR och EU

Europakonventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna tillskapades av Europa Rådet år 1950. EKMR binder idag alla medlemsstater inom EU, vilket innebär att alla medlemsstater har att följa konventionen även när de handlar inom ramen för EG-rätten. EU:s institutioner är emellertid inte direkt bundna av EKMR eftersom EU eller EG inte har tillträtt konventionen. Redan år 1979 gav emellertid kommissionen ut ett memorandum om att EG borde tillträda EKMR.¹³⁰ År 1990 försökte kommissionen återigen övertyga gemenskapen om att en anslutning till EKMR var nödvändig. Kommissionen hävdade att:

*”There is a conspicuous gap in the Community legal system. All legal acts of the Community Member States are subject to review by the Commission on Human Rights and the Court of Human Rights, which were set up by ECHR of 1950, to ensure that human rights are respected. The Community, however, while proclaiming its commitment to respecting democratic values and human rights is not subject to this control mechanism and acts promulgated by its institutions enjoy a sort of “immunity from the Convention.”*¹³¹

Kommunikén ledde fram till ett yttrande från EG-domstolen angående huruvida det var möjligt för EG att ansluta sig till EKMR.¹³² Domstolen konstaterade att de dåvarande fördragsbestämmelserna inte gjorde det

---

¹²⁷ Mål 44/79, *Liselotte Hauer mot Land Rheinland-Pfalz*, (REG 1979, s. 3727).

¹²⁸ Mål 36/75, *Roland Rutili mot inrikesministern*, (REG 1975, s. 1219).

¹²⁹ Bundesverfassungsgerichts dom den 22 oktober 1986 i mål 2 BvL 197/83, *Einscheidungen des Bundesverfassungsgerichts* Vol. 73 s. 339.

¹³⁰ Memorandum concerning EC accession to the ECHR, Bulletin of the EC-S2/1979.

¹³¹ Commission Communication on Community accession to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and some of its Protocols, SEC(90)2087 Brussels, 19 November 1990.

¹³² Opinion 2/94, *Accession by the Community to the ECHR*, [1996] ECR I-1759.

möjligt för gemenskapen eller dess institutioner att ansluta sig till Europakonventionen. EG-domstolen konstaterade att:

*"No Treaty provision confers on the Community institutions any general power to enact rules on human rights or to conclude international conventions in this field."*¹³³

Därefter prövade domstolen huruvida artikel 308 kunde ligga till grund för en anslutning till EKMR men fann att så inte var fallet. EG-domstolen fann därför att det, inte utan fördragsändring, var möjligt för EG att ansluta sig till konventionen. Ett förslag, om att genomföra erforderliga fördragsändringar, föll även vid regeringskonferensen i Amsterdam.

Även om EU eller EG inte är part till EKMR har bestämmelserna i denna konvention, som ovan nämnts, emellertid fått stor betydelse inom gemenskapen genom att de mänskliga fri- och rättigheterna har ansetts utgöra en del av gemenskapens allmänna rättsprinciper. EG-rätten har utvecklats på ett dynamiskt sätt främst genom att EG-domstolen har tolkat och tillämpat fördragen. Detta har dock inte hindrat EG-domstolen från att även tillämpa andra källor än fördragen såsom exempelvis EKMR. Över åren har EG-domstolen därför hänvisat till EKMR i ett stort antal fall och på detta sätt har domstolen skapat en oskriven rättighetskatalog i gemenskapsrätten.¹³⁴ Genom Maastrichtfördraget blev även de i domstolen skapade allmänna rättsprinciperna erkända i EU-fördraget genom artikel 6 (2):

"Unionen skall som allmänna principer för gemenskapsrätten respektera de grundläggande rättigheterna, såsom de garanteras i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna."

Artikel 6 EU-fördraget har ansetts vara en kodifikation och en precisering av de rättsprinciper som redan tidigare utvecklats genom EG-domstolens rättspraxis.¹³⁵ Erkännandet avser emellertid inte enbart de allmänna rättsprinciperna såsom de redan har tillskapats av domstolen, utan innebär även att alla de rättigheter som skyddas i EKMR skall erkännas och tillerkännas skydd inom Unionen. Av artikel 46 (d) EU-fördraget följer vidare att domstolen är behörig att tolka artikel 6 (2) EU-fördraget i fråga om institutionernas verksamhet förutsatt att det rör sig om de befogenheter som fördragen tilldelar gemenskapen. I fallet *Baustahlgewebe*¹³⁶ har EG-domstolen därför delvis upphävt en dom av förstainstansrätten i ett stort konkurrensmål, på grund av att rättegången inte slutfördes inom skäligen tid i enlighet med artikel 6 (1) EKMR. Men även om den initiala utvecklingen av mänskliga rättigheter inom EU utmärktes av EG-domstolens vilja att skapa ett kontrollsystem för gemenskapsinstitutionernas maktbefogenheter, har

---

¹³³ Opinion 2/94, *Accession by the Community to the ECHR*, [1996] ECR I-1759, punkt 26.

¹³⁴ Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 125.

¹³⁵ Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 122.

¹³⁶ Mål C-185/95 P, *Baustahlgewebe GmbH mot kommissionen*, (REG 1998 s. I-08417).

domstolen inte ansett sig förhindrad att pröva huruvida en nationell lagstiftning står i strid med de allmänna principerna om de grundläggande fri- och rättigheterna.

Domstolen har i sin rättspraxis fastslagit att medlemsstaterna har en skyldighet att respektera skyddet för de grundläggande rättigheterna när de handlar inom ramen för gemenskapsrätten.¹³⁷ Medlemsstaterna har vidare ansetts ha en skyldighet att respektera de grundläggande fri- och rättigheterna vid implementeringen av gemenskapens rättsakter.¹³⁸ Vidare har EG-domstolen funnit att enskilda, som påstår sig ha anspråk grundade på EG-rättsliga bestämmelser, skall få anspråken prövade vid nationell domstol. I fallet *Johnston*¹³⁹ fastslog domstolen att en kvinnlig polis som åberopat rättigheter enligt det s.k. jämställdhetsdirektivet inte kunde vägras tillgång till effektiva rättsmedel genom ett regeringsbeslut. Domstolen konstaterade att kravet på domstolskontroll utgjorde ett uttryck för en allmän rättsprincip som ligger till grund för medlemsstaternas gemensamma författningstraditioner. Domstolen konstaterade även att denna princip finns uttryckt i artikel 6 och 13 EKMR och att medlemsstaterna därför hade att säkerställa dessa rättigheter inom ramen för gemenskapsrätten.¹⁴⁰ Detta och andra rättsfall har ansetts göra uttryck för en allmän princip om att enskilda individer måste garanteras effektiva rättsmedel, så att de kan göra gällande sina rättigheter enligt gemenskapsrätten inför en domstol.¹⁴¹

Trots att artikel 6 i EU-fördraget kodifierar principen, om att unionen skall respektera de grundläggande rättigheterna såsom de garanteras i EKMR, anses rättighetsskyddet inom EU inte helt tillfredsställande. Domar och beslut träffade av EU:s institutioner kan inte prövas av Europadomstolen och EG-domstolen är inte bunden av Europadomstolens praxis angående tolkningen av EKMR. Romfördraget handlar fortfarande främst om ekonomiskt relaterade rättigheter, vilket har ansetts medföra en risk för att Europadomstolen och EG-domstolen tolkar och tillämpar EKMR på olika sätt.¹⁴² Leif Sevón, som är f.d. domare i EG-domstolen, har emellertid uttalat att man ur EG-domstolens rättspraxis kan utläsa en strävan att undvika konflikter mellan gemenskapsrätten och konventionen såsom den tillämpas av Europadomstolen.¹⁴³ Men andra har anfört att det fortfarande föreligger en risk för konflikter mellan de båda systemen om EG-domstolen

---

¹³⁷ Mål C-260/89, *Elliniki Radiophonia Tiléorassi AE och Panellinia Omospondia Syllogon Prossopikou mot Dimotiki Etairia Pliroforissis och Sotirios Kouvelas och Nicolaos Avdellas m.fl.*, (1991, s. I-2925).

¹³⁸ Se exempelvis Mål C-260/89, *Elliniki Radiophonia Tileorassi (ERT) mot Dimotiki Etairia Pliroforissis*, REG 1991, s. I-2925; svensk specialutgåva, volym 8.

¹³⁹ Mål 222/84, *Johnston mot Chief Constable of the Royal Constabulary*, (REG 1986, s 1651).

¹⁴⁰ Mål 222/84, *Johnston mot Chief Constable of the Royal Constabulary*, (REG 1986, s 1651), punkt 18.

¹⁴¹ Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 121.

¹⁴² Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 126.

¹⁴³ Sevón, L. *De mänskliga rättigheterna i EU*, s. 397.

har att pröva en fråga som inte tidigare prövats av Europadomstolen. Det har även inträffat att EG-domstolen och Europadomstolen har kommit att tillämpa EKMR på olika sätt. Att domstolarna inte alltid har kommit till samma slut har även ansetts bero på att Europadomstolen och gemenskapsdomstolarna har olika intressen att ta hänsyn till.

Medan Europadomstolen har ett rent människorättsligt mandat, måste gemenskapsdomstolarna i sin tur även balansera detta mot all annan EG-rätt.¹⁴⁴ Det har därför t.o.m. anförts att EG-domstolen i viss mån har likställt skyddsvärdet för de mänskliga rättigheterna med skyddsvärdet av de fyra grundläggande friheterna.¹⁴⁵ Denna kritik av skyddet av de mänskliga rättigheterna föranledde att Europaparlamentet, vid regeringskonferensen i Amsterdam, föreslog att en särskild fri- och rättighetskatalog skulle tas in i fördragsverket. Förslaget föll emellertid men vid ett möte i Köln 1999 tog det Europeiska Rådet ett beslut om att EU skulle utarbeta en egen rättighetskatalog. Resultatet av detta beslut blev att *Europeiska Unionens stadga om de grundläggande rättigheterna* (EU-stadgan) upprättades. Den 18 juli 2003 överlämnades även ett utkast till fördrag om upprättande av en konstitution för Europa till det Europeiska rådets italienska ordförandeskap.¹⁴⁶ Konstitutionsförslaget syftade till att ersätta EU- och EG-fördraget och författarna till förslaget önskade att klarlägga uppdelningen mellan medlemsstaternas och unionens befogenheter. Förslaget innehöll emellertid även vissa förslag på ändringar som rörde skyddet av de mänskliga fri- och rättigheterna.¹⁴⁷

5.2 Skyddet av de grundläggande rättigheterna i konstitutionsutkastet

Konstitutionsutkastet innehöll omfattande förändringar av unionsrätten och unionens domstolar. En av dessa förändringar rörde ett stärkt skydd för de grundläggande fri- och rättigheterna. Detta skydd skulle främjas främst på tre sätt. Dels skulle den ovan nämnda EU-stadgan införlivas med konstitutionen och dels skulle det i konstitutionen anges att unionen skulle söka anslutning till EKMR. Därutöver skulle talerätten för enskilda individer vidgas i syfte att tillgodose rätten till domstolsprövning och effektiva rättsmedel.¹⁴⁸ Vad gäller rätten till domstolsprövning följde även av artikel I-29 (1) att medlemsstaterna skulle vara skyldiga att säkerställa ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattades av unionsrätten. Eftersom det erfordrades att samtliga medlemsstater skulle godkänna fördraget för att konstitutionen skulle kunna träda i kraft, medförde bl.a. Frankrikes nej, att fördraget inte kunde antas. En genomgång av konstitutionsfördragets skydd för de mänskliga fri- och rättigheterna

---

¹⁴⁴ Garpelin, M. *Europadomstolens framtid som försvarare av mänskliga rättigheter i Europa*, s. 43.

¹⁴⁵ Cameron, I. *Skyddet för de mänskliga rättigheterna inom EU – någon annans problem?*, s. 634.

¹⁴⁶ CONV 850/03.

¹⁴⁷ Hettne, J. och Öberg, U. *Domstolarna i Europeiska Unionens konstitution*, s. 60.

¹⁴⁸ Hettne, J. & Öberg, U. *Domstolarna i Europeiska Unionens konstitution*, s. 15-16.

kommer ändå att göras i detta kapitel eftersom fördraget kan antas visa på en viss vilja inom unionen att stärka bl.a. rätten till domstolsprövning.

5.2.1 Europeiska Unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

År 1999 tog Europeiska Rådet beslutet att utarbeta en egen rättighetskatalog. Resultatet av detta beslut blev *Europeiska Unionens stadga om de grundläggande rättigheterna* som antogs genom Nicefördraget år 2000. Syftet med rättighetskatalogen var inte att skapa nya rättigheter utan endast att sammanfatta de rättigheter som redan existerade inom EG-rätten. Således åskådliggjordes rättigheterna i ett enda dokument. Stadgan reproducerade och återgav även de rättigheter som skyddas av EKMR. Europakonventionen ansågs emellertid endast utgöra en miniminorm för rättighetsskyddet i Europa, varför skyddet i EU-stadgan kom att vara starkare än det i EKMR.¹⁴⁹ I EU-stadgan behandlas rättskipning i kapitel VI, artiklarna 47-50. Rätten till ett effektivt rättsmedel regleras i artikel 47 (1):

”Var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter har kränkts har rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol, med beaktande av de villkor som föreskrivs i denna artikel.”

Av artikeln framgår att rätten till ett effektivt rättsmedel skall vara garanterad alla dem vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter har kränkts. Artikeln stipulerar med andra ord tröskelkriteriet unionsrättslig frihet eller rättighet för att bli tillämplig. Artikel 47 (1) är tydligt inspirerad av artikel 13 EKMR. Av artikelns andra stycke följer att:

”Var och en har rätt att inom skälig tid få sin sak prövad i en rättvis och offentlig rättegång och inför en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag. Var och en skall ha möjlighet att erhålla rådgivning, låta sig försvaras och företrädas.”

Artikel 47 (2) har ansetts baserad på artikel 6 (1) EKMR samt den rättspraxis som utvecklats under Strasbourgorganen.¹⁵⁰ Av en förklaring till konstitutionen följer emellertid att avsikten med bestämmelsen inte har varit att ändra på det system för kontroll av lagenlighet som föreskrivs i fördragen, bland annat reglerna för om mål kan tas upp för direkt talan i Europeiska Unionens domstol.¹⁵¹

Som berörts i inledningen till detta kapitel var tanken att stadgan skulle införlivas i konstitutionen. Vad följden av ett införlivande skulle ha medfört

¹⁴⁹ Hettne, J. & Öberg, U. *Domstolarna i Europeiska Unionens konstitution*, s. 16.

¹⁵⁰ Mårsäter, O. *Folkrättsligt skydd av rätten till domstolsprövning*, s. 145.

¹⁵¹ http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/c_31020041216sv04200464.pdf, 2007-03-21, klockan 17:35.

har varit omdebatterat och det har anförts att EG-domstolens fria skön vad gäller skyddet av de grundläggande fri- och rättigheterna skulle komma att begränsas. Stadgan skulle vidare fastställas som en integrerad del av EU-rätten.

Det har även framhållits att stadgan skulle kunna ligga till grund för klagomål mot EU-institutionerna.¹⁵² Eftersom fördraget till konstitutionen inte antogs har inte stadgan fått den betydelse som dess skapare en gång hoppats på. Stadgan har emellertid ansetts ha fått en viss betydelse som ett symboliskt och politiskt instrument men är inte bindande för medlemsstaterna.¹⁵³

5.2.2 Anslutningen till EKMR

Av artikel I-9 (2) i konstitutionsutkastet följer att unionen skall:

”ansluta sig till Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Denna anslutning skall inte ändra unionens befogenheter såsom de definieras i konstitutionen.”

En anslutning till EKMR skulle ha inneburit att gemenskapens rättsordning i allmänhet och domstolens dömande verksamhet skulle ha underställts en extern kontroll i fråga om skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna.¹⁵⁴

5.2.3 Konstitutionsutkastets utvidgade talerätt för enskilda

Av artikel III-365 (4) i utkastet till konstitutionen följer att:

”Alla fysiska eller juridiska personer får på de villkor som anges i punkterna 1 och 2 väcka talan mot en akt som är riktad till dem eller som direkt och personligen berör dem samt mot en regleringsakt som direkt berör dem och som inte medför genomförandeåtgärder.”

Enligt utkastet skulle således talerätten för enskilda utvidgas för enskilda individer när dessa önskade väcka talan mot en gemenskapsrättsakt som direkt berörde den enskilde, i de situationer, då det inte går att väcka talan inför en nationell domstol mot en sådan rättsakt. Talerätten skulle utvidgas i de situationer då gemenskapsrättsakten inte erfordrade några genomförandeåtgärder.¹⁵⁵

Med anledning av konstitutionsutkastets upprättande hade en arbetsgrupp tillsatts. Generaladvokat Jacobs uttalade sig i ett dokument, som denna

---

¹⁵² Garpelin, M. *Europadomstolens framtid som försvarare av mänskliga rättigheter i Europa*, ERT 2006, s. 27.

¹⁵³ Bernitz, U. & Kjellgren, A. *Europarättens grunder*, s. 127.

¹⁵⁴ Hettne, J. & Öberg, U. *Domstolarna i Europeiska Unionens konstitution*, s. 18.

¹⁵⁵ Hettne, J. & Öberg, U. *Domstolarna i Europeiska Unionens konstitution*, s. 19.

arbetsgrupp upprättat, om anledningarna till varför det var nödvändigt att ändra på de nuvarande reglerna om talerätt för enskilda.

Han anförde att det var nödvändigt att förändra rättsläget eftersom den nuvarande ordningen stod i strid med EKMR och rätten till domstolsprövning och effektiva rättsmedel. Han uttalade att:

*” it is clearly undesirable for there to be conflicts between the fundamental rights recognised or referred to in the treaty and the provisions on remedies contained in another part thereof. From a political point of view the Union could be accused of hypocrisy or double standards.”*¹⁵⁶

Han anförde även att:

*“the fundamental rights so recognised or referred to risk remaining an empty shell if there is no system of judicial remedies which guarantee the effective protection of those rights. In the absence of rules guaranteeing effective remedies a decision to give some form of effect to the Charter and accede to the ECHR might be regarded as mere window-dressing exercises.”*¹⁵⁷

Anledningen till att Jacobs ansåg att det nuvarande systemet stred mot EKMR var att han ansåg att den nuvarande ordningen vad gällde talerätten för enskilda inte var tillfredställande. Han anförde att:

*”The current state of the law is essentially based on the assumption that individuals can obtain a reference to the Court of Justice from a national court on the validity of a general measure. That however is a circuitous and uncertain route, which can also result in a denial of justice where for example there is no national measure to challenge in the national court, or where the national court fails to make a satisfactory reference to the Court of Justice. A further consequence is that, the greater the number of persons affected by a measure of the Community institutions, the less likely it is that effective judicial review will be available.”*¹⁵⁸

Även en diskussionscirkel hade utsetts med anledning av konstitutionsutkastets upprättande. Diskussionscirkelns syfte var att se över den rådande ordningen med anledningen av den kritik som följt efter EG-domstolens avgörande i fallen *UPA* och *Jégo Quéré*.¹⁵⁹ Frågan om fysiska

---

¹⁵⁶ Working Group II, "Intégration de la Charte/adhésion à la CEDH", Working Group Document 20, WG II-WD 020 of 27 Spetember 2002, s. 4.

¹⁵⁷ Working Group II, "Intégration de la Charte/adhésion à la CEDH", Working Group Document 20, WG II-WD 020 of 27 Spetember 2002, s. 2.

¹⁵⁸ Working Group II, "Intégration de la Charte/adhésion à la CEDH", Working Group Document 20, WG II-WD 020 of 27 Spetember 2002, s. 2.

¹⁵⁹ Tridimas, T. *The European Court of Justice and the Draft Constitution: A Supreme Court for the Union?* s. 14.

eller juridiska personers tillträde till domstolen när det gäller rättsakter med allmän giltighet hade debatterats i diskussionscirkeln.

Cirkeln delades i två grupper där en del ansåg att artikel 230 (4) EGF inte skulle ändras i sak eftersom den ansågs tillgodose kraven på ett effektivt rättsskydd, särskilt med hänsyn till artikel 234 EGF. Den andra delen av gruppen ansåg emellertid att bestämmelsen innehöll allt för restriktiva villkor för enskildas talerätt mot rättsakter med allmän giltighet. De medlemmar i cirkeln som ville ändra lydelsen av artikel 230 (4) EGF betonade att en enskild i vissa fall kunde vara berörd av en rättsakt med allmän giltighet utan att den innehöll någon genomförandeåtgärd. I sådana situationer skulle den enskilde tvingas att bryta mot lagen för att få tillträde till en domstol. Med anledning av detta rekommenderade presidiet att villkoren för direkt talan utvidgades. Presidiet föreslog att fysiska och juridiska personer skulle kunna föra talan mot akter som direkt berör dem utan att innehålla någon genomförandeåtgärd.¹⁶⁰ Detta förslag antogs i konstitutionsutkastet utan förändring.¹⁶¹

---

¹⁶⁰ CONV 734/03, s. 20.

¹⁶¹ Varju, M. *The Debate on the Future of the standing under Article 230 (4) TEC in the European Convention*, s. 54.

6 Europakonventionen om rätten till domstolsprövning och effektiva rättsmedel

Av det ovan anförda framgår att rätten till domstolsprövning utgör en allmän rättsprincip inom EG-rätten. Domstolen har vidare hänvisat till rätten till domstolsprövning och rätten till en rättvis rättegång i artikel 6 EKMR i fall såsom *Johnston* och *Baustahlgewebe*. Vidare har hela EKMR ansetts utgöra en del av gemenskapsrätten genom artikel 6 EU-fördraget som har ansetts vara en kodifiering av EG-domstolens gällande praxis. Detta kapitel syftar därför till att redogöra för hur Europadomstolen har tolkat och tillämpat rätten till domstolsprövning i artikel 6 EKMR och rätten till effektiva rättsmedel i artikel 13 EKMR.

6.1 Rätten till domstolsprövning

Det har ansetts vara en grundläggande rätts säkerhetsgaranti att tvistefrågor och anklagelser för brott skall kunna prövas av en domstol. Bestämmelser härom finns i artikel 6 EKMR. Av artikeln följer att var och en skall vara berättigad en rättvis och offentlig förhandling inom skälig tid inför en oavhängig och opartisk domstol. Artikeln är mångfacetterad och runt detta lagrum har därför en rik och nyanserad rättspraxis vuxit fram. Det finns i själva verket ingen annan artikel i konventionen som har åberopats lika ofta som artikel 6.¹⁶² I fallet *Delcourt v. Belgium*¹⁶³ fastslog Europadomstolen att artikeln inte skall tolkas restriktivt och konstaterade att:

*”In a democratic society within the meaning of the Convention, the right to a fair administration of justice holds such prominent place that a restrictive interpretation of Article 6 (1) would not correspond to the aim and purpose of that provision [...]”*¹⁶⁴

Uttrycket *”the right to a fair administration”* kom med tiden att ersättas med *”rätten till en rättvis domstolsprövning”* i Europadomstolens praxis. I fallet *Golder*¹⁶⁵ behandlades om artikel 6 innefattade en rätt att få till stånd en domstolsprövning eller om artikeln endast var tillämplig i fall där själva domstolsprövningen redan var tillförsäkrad i den nationella lagstiftningen. Fallet handlade om en fånge, Golder, som önskade föra en skadeståndstalan för ärekränkning mot en fängelsevakt.

---

¹⁶² Danelius, H. *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 131.

¹⁶³ *Delcourt v. Belgium*, no. 2689/65, Judgment of 17 January 1970.

¹⁶⁴ *Delcourt v. Belgium*, no. 2689/65, Judgment of 17 January 1970, punkt 25.

¹⁶⁵ *Golder v. The United Kingdom*, no. 4451/70, Judgment of 21 February 1975.

Han vägrades dock tillstånd till detta och han hävdade därför inför Strasbourgorganen att han hade berövats sin rätt till domstolsprövning. Kommissionen fastslog, efter att ha tolkat bestämmelsen i enlighet med traktaträttskonventionen,¹⁶⁶ att artikeln gav uttryck för en rätt till domstolsprövning vid praktiska hinder. I fallet *Winterwerp v. the Netherlands*¹⁶⁷ vidgade domstolen principen till att även avse fall då rättsliga hinder föreligger mot en domstolsprövning. Det aktuella fallet rörde en man som tvångsintagits på ett mentalsjukhus och med anledning av att han intagits hade han automatiskt fråntagits sin kapacitet att disponera över sina tillgångar. Rättskapaciteten hade, i enlighet med nederländsk rätt, fråntagits honom utan någon särskild föregående prövning. Domstolen ansåg att svarandestaten hade kränkt rätten till domstolsprövning i artikel 6 och anförde:

*”While, as has been indicated above [...] mental illness may render legitimate certain limitations upon the exercise of the “right to court”, it cannot warrant the total absence of that right as embodied in article 6 para 1.”*¹⁶⁸

Av domen följer således att rätten till domstolsprövning även gäller i fall då den nationella lagstiftningen inte ger en sådan rätt. På samma sätt som de övriga rättigheterna i EKMR gäller en rätt till rättvis domstolsprövning bara för den som befinner sig under en konventionsstats jurisdiktion (se artikel 1 EKMR). Frågan har ställts om en konventionsstat kan anses vara medansvarig för brister i en annan stat om den accepterar att verkställa en dom som har meddelats i ett annat land.¹⁶⁹ Detta har dock avvisats i fallet *Droz and Janousek v. France and Spain*¹⁷⁰ som gällde verkställigheten av en, enligt klagande, bristfällig brottmålsdom som hade meddelats av en domstol i Andorra.

6.1.1 Omfattningen av rätten till domstolsprövning

Garantierna i artikel 6 EKMR gäller inte alla rättsliga förfaranden. I artikeln stadgas att rättigheter skall åtnjutas *”när det gäller att pröva hans civila rättigheter och skyldigheter eller anklagelser mot honom för brott”*. Det är således i princip två områden där rätten till domstolsprövning föreligger, nämligen dels tvister om ”civila” rättigheter och skyldigheter dels anklagelser för brott. Endast det förstnämnda området kommer att behandlas i denna uppsats.

---

¹⁶⁶ Vienna Convention on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations.

¹⁶⁷ *Winterwerp v. the Netherlands*, no. 6301/73, Judgement of 24 October 1979.

¹⁶⁸ *Winterwerp v. the Netherlands*, no. 6301/73, Judgement of 24 October 1979, punkt 75.

¹⁶⁹ Danelius, H. *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis- En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, s. 132.

¹⁷⁰ *Droz and Janousek v. France and Spain*, no. 12747/87, Judgement of 26 June 1992.

6.1.1.1 Tröskelkriteriet civila rättigheter och skyldigheter

Strasbourgorganen har tolkat och utvecklat begreppen civila rättigheter och skyldigheter kontinuerligt under kommissionens och domstolens tillämpning av artikel 6 EKMR. Begreppet "civil rättighet" är i sig oklart och det kan, beroende på rättslig terminologi och tradition, uppfattas på många olika sätt i olika länder. Europadomstolen har därför i flera avgöranden konstaterat att "civila rättigheter och skyldigheter" utgör ett konventionsbegrepp som måste tolkas autonomt.¹⁷¹ Domstolen har emellertid utvecklat en praxis enligt vilken artikel 6 (1) är tillämplig under förutsättning att:

- i) det föreligger en reell och seriös tvist mellan en enskild person och en annan person eller en myndighet,
- ii) att tvisten gäller en rättighet som har sin grund i den nationella rätten, och
- iii) att denna rättighet kan karaktäriseras som en civil rättighet.¹⁷²

En tvist som föreligger måste således vara seriös och reell (genuine and of serious nature). Vidare måste tvisten gälla något som är eller påstås vara en rättighet enligt inhemsk rätt. Artikeln skapar således inga nya rättigheter som inte redan existerar i den nationella rätten, utan tillförsäkrar skydd åt redan befintliga rättigheter.¹⁷³ Det krävs emellertid inte att den som gör gällande en rättighet har ett välgrundat anspråk, utan det är tillräckligt att han på rimliga grunder (on arguable grounds) kan hävda en sådan rättighet.¹⁷⁴ Europadomstolen gör således inte en bedömning om huruvida det rör sig om ett välgrundat anspråk, utan fastställer endast om klagandes anspråk är tillräckligt förankrat i den nationella rätten.¹⁷⁵ Vad gäller kravet på en seriös och reell tvist skall tilläggas att Strasbourgorganen har varit mycket generösa i denna bedömning.¹⁷⁶ I fallet *Salerno mot Italien*¹⁷⁷ var fråga om återbetalning av premier till en pensionsförsäkring, och den italienska regeringen ifrågasatte om tvisten verkligen var reell och seriös eftersom rättsläget redan hade klargjorts genom tidigare avgöranden. Europadomstolen fann emellertid att tvisten trots detta var seriös och reell.

---

¹⁷¹ Danelius, H. *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis- En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, s. 56.

¹⁷² Danelius, H. *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis- En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, s. 134.

¹⁷³ Mårsäter, O. *Folkrättsligt skydd av rätten till domstolsprövning*, s. 214.

¹⁷⁴ Danelius, H. *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis- En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, s. 134.

¹⁷⁵ Mårsäter, O. *Folkrättsligt skydd av rätten till domstolsprövning*, s. 213.

¹⁷⁶ Danelius, H. *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis- En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, s. 126.

¹⁷⁷ *Salerno v. Italy*, no. 1195586, Judgement of 12 October 1992.

Det är dock inte tillräckligt att det föreligger en reell tvist för att artikel 6 (1) skall vara tillämplig utan det erfordras även att tvisten rör en "civil rättighet". Det var därför länge en utbredd uppfattning att rätten till domstolsprövning enligt artikel 6 var begränsad till rättsförhållande mellan enskilda rättssubjekt.¹⁷⁸ Europadomstolen konstaterade emellertid i fallet *Ringeisen mot Österrike*¹⁷⁹ att artikeln även är tillämplig i offentlighetsrättsliga situationer. Domstolen konstaterade nämligen att begreppet civil rättighet skulle tolkas autonomt. Således har det ingen betydelse för tillämpligheten av artikel 6 hur en rättighet har klassificerats enligt nationell rätt. Den inhemska rätten får dock betydelse såtillvida att det är rättighetens materiella innehåll som får betydelse snarare än den nationella klassificeringen. När Europadomstolen har tagit ställning till om utgången av ett visst förfarande har varit avgörande för rättigheter av privatnatur har hänsyn emellertid inte tagits till effekter som är avlägsna eller indirekta, utan frågan har varit om de privata rättigheterna kan sägas bli direkt påverkade av förfarandet i fråga.¹⁸⁰

Vissa områden såsom rena skatteprocesser, politiska rättigheter och utlänningsrättsliga frågor har vidare ansetts falla utanför artikel 6 (1) EKMR.¹⁸¹ Flera avgöranden har behandlat frågan om förfaranden inför en författningsdomstol skall anses gälla fastställandet av en persons civila rättigheter. Det faktum att förordningar och lagar ofta berör individers rättigheter och skyldigheter har emellertid inte ansetts innebära att artikel 6 (1) garanterar en generell rätt till tillträde till domstol för att få till stånd en prövning av en nationellt antagen lag eller förordning. I fallet *Ruiz-Mateos and Others v. Spain*¹⁸² slog Europadomstolen därför fast att artikel 6 inte garanterar någon rätt till lagprövning. Men eftersom det aktuella fallet gällde ett lagprövningsförfarande inför den spanska författningsdomstolen, av en lag som gällde expropriation av klagandens egendom, ansåg Europadomstolen att lagen berörde den enskildes privata ekonomiska intressen och därmed också dennes civila rättigheter. Således förelåg en rätt till domstolsprövning enligt artikel 6 EKMR i det aktuella fallet. En rätt till domstolsprövning kan även anses föreligga om en nationell lagstiftning eller ett beslut, trots att det inte riktar sig direkt mot specifika individer eller grupper av individer, påverkar en avgränsad grupps civila rättigheter eller skyldigheter med anledning av faktiska omständigheter som gör att individen, eller gruppen av individer, särskiljer sig mot övriga i samhället. I dessa fall kan det, enligt artikel 6 (1) EKMR, erfordras att lagen eller

---

¹⁷⁸ Danelius, H. *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis- En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, s. 139.

¹⁷⁹ *Ringesen v. Austria*, no. 2614/65, Judgment of 16 July 1971.

¹⁸⁰ Danelius, H. *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis- En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, s. 139.

¹⁸¹ Danelius, H. *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis- En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, s. 142-143.

¹⁸² *Ruiz-Mateos and Others v. Spain*, no. 14324/88, Commission decision of 19 April 1991.

beslutet materiellt skall kunna underställas en prövning som uppfyller artikelns krav på rätten till domstolsprövning i artikel 6 EKMR.¹⁸³

I fallet *Posti and Rahko v. Finland*¹⁸⁴ var denna fråga uppe till prövning i Europadomstolen. Bakgrunden till fallet var att den finska statens förordningar om fiske (*lag om fiske* 286/1982) hade inskränkt ett avtal rörande fiskerätten i vissa statligt ägda vatten. Rahko och Posti, som var yrkesfiskare, ansåg att de vidtagna åtgärderna hade kränkt deras rättigheter eftersom de påstod sig ha en rätt att fiska i vattnen p.g.a. tidigare ingångna hyreskontrakt. Yrkesfiskarna hävdade vidare att deras rätt till domstolsprövning enligt artikel 6 (1) hade kränkts eftersom de inte hade kunnat få till stånd en prövning av förordningen i den nationella rättsordningen. Europadomstolen inledde med att förklara att artikel 6 erfordrade att klagande på rimliga grunder kunde hävda en rättighet enligt nationell rätt. Domstolen konstaterade att det förelåg en seriös och reell tvist rörande huruvida Rahko och Posti hade rätt att fiska vissa fiskarter inne på statens vatten (lax och forell), men att artikel 6 (1) inte gav upphov till några nya materiella rättigheter. Frågan var därför huruvida yrkesfiskarna hade en "civil rättighet" att fiska de aktuella fiskarterna. Domstolen konstaterade att:

*"It is true that Article 6 of the Convention does not guarantee a right of access to a court with power to invalidate or override a law enacted by the legislature [...]. In the instant case, however, the Court must limit its examination to the direct effect which the 1996 and the 1998 Decrees [...] had on the applicants' livelihood, that is to say the continued restriction on their fishing in certain State-owned waters allotted to them in their respective leases [...]. Considering the terms of those leases – which were directly related to their occupation as professional fishermen – as well as the domestic case-law preceding the 1996 and the 1998 Decrees, the Court finds it established that up to the end of 1999 the applicants could arguably claim a "civil right" to fish for salmon and sea trout in the relevant waters to an extent exceeding the limits set out in the 1996 and the 1998 Decrees [...]."*¹⁸⁵

Domstolen såg således till den direkta effekt som förordningarna hade på klagandens avtal med staten rörande fiskerätten och fann att klaganden kunde hävda en "civil rättighet" att fiska vissa fiskarter inom statens vatten. Domstolen anförde vidare att konventionen avsåg att skydda rättigheter som är verkliga och effektiva och konstaterade att Rahkos och Postis rättigheter inte enbart var teoretiska och illusionära eftersom det:

---

¹⁸³ Mårsäter, O. *Folkrättsligt skydd av rätten till domstolsprövning*, s. 214.

¹⁸⁴ *Posti & Rahko mot Finland*, no. 27824/95, Judgement of 24 September 2002.

¹⁸⁵ *Posti & Rahko mot Finland*, no. 27824/95, Judgement of 24 September 2002, punkt 52.

"follows that were a decree decision or other measure, albeit not formally addressed to any individual natural or legal person, in substance does affect the "civil rights" or "obligations" of such a person or of a group of persons in a similar situation, whether by reason of certain attributes peculiar to them or by reason of a factual situation which differentiates them from all other persons, Article 6 § 1 may require that the substance of the decision or measure in question is capable of being challenged by that group before a "tribunal" meeting the requirements of that provision." ¹⁸⁶

Europadomstolen konstaterade därefter att domstolens position liknade den som antagits av EG-domstolen vad gäller prövning av giltigheten av rättsakter av allmän karaktär. Domstolen exemplifierade t.o.m. med fallet *Extramet* i sin motivering till varför fiskarna ansågs berörda av rättsakten. *Posti and Rahko v. Finland* har emellertid p.g.a. Europadomstolens hänvisning till EG-rätten ansetts utgöra en märklig kombination av element från artikel 6 EKMR och EG-domstolens rättspraxis. ¹⁸⁷

Domstolen anförde vidare att artikel 35 (1) i konventionen, där det stadgas att alla nationella rättsmedel måste vara uttömda innan talan får anhängiggöras hos Europadomstolen, inte hindrade domstolen från att pröva det aktuella fallet. Att Rahko och Posti hade underlåtit att föra besvär mot *"the Tort Liability Act"* i syfte att erhålla kompensation från Finland för effekterna av de aktuella förordningarna utgjorde således inte ett hinder för domstolen. Domstolen konstaterade nämligen att Posti och Rahko inte hade haft:

"a reasonable prospect of success with an action for breach of contract as to require that remedy to be used for Convention purposes." ¹⁸⁸

Domstolen konstaterade vidare att:

"in so far as it might be argued that the applicant could have obtained access to a court by violating the 1996 and the 1998 Decrees and awaiting prosecution, the Court considers that no one can be required to breach the law as to be able to have a "civil right" determined in accordance with Article 6 § 1." ¹⁸⁹

Domstolen fann därför att det inte fanns någon lämplig möjlighet att få till stånd en prövning enligt finsk rätt, varför domstolen ansåg att det förelåg en kränkning av artikel 6 (1) EKMR. ¹⁹⁰

---

¹⁸⁶ *Posti & Rahko mot Finland*, no. 27824/95, Judgement of 24 September 2002, punkt 53.

¹⁸⁷ Lenaerts, K. & Cort Haut, T. *Judicial Review as a Contribution to the Development of European Constitutionalism*, s. 14.

¹⁸⁸ *Posti & Rahko mot Finland*, no. 27824/95, Judgement of 24 September 2002, punkt 62.

¹⁸⁹ *Posti & Rahko mot Finland*, no. 27824/95, Judgement of 24 September 2002, punkt 64.

¹⁹⁰ *Posti & Rahko mot Finland*, no. 27824/95, Judgement of 24 September 2002, punkt 66.

6.1.1.2 Inskränkningar i rätten till domstolsprövning

Rätten till domstolsprövning i artikel 6 är ingen absolut rättighet dvs. den kan under vissa förutsättningar begränsas. Möjligheterna till inskränkning har utvecklats av Europadomstolen i ett antal mål med innebörden att staterna åtnjuter ett visst tolkningsskön att besluta vilka inskränkningar som skall vidtas.¹⁹¹ Tillträde kan i vissa fall vara uteslutet, men detta strider inte nödvändigtvis mot artikel 6 EKMR, eftersom rätten till domstolsprövning får begäras på olika sätt under olika förutsättningar. Begränsningarna måste dock tjäna ett legitimt ändamål samt stå i rimlig proportion till detta ändamål. Inskränkningar får inte heller begränsa individens rätt till domstolsprövning så att själva grundprincipen i rättigheten försämras. Exempel på legitima inskränkningar i rätten till domstolsprövning är immunitet för stater, processinabilitet och skiljeavtal som innebär att parterna frivilligt avstår från domstolsprövning.¹⁹²

6.2 Rätten till effektiva rättsmedel

Av artikel 13 EKMR följer att:

”Var och en, vars i denna konvention angivna fri- och rättigheter kränkts, skall ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför en nationell myndighet och detta även om kränkningen förövats av någon under utövning av offentlig myndighet.”

Enligt lydelsen av artikel 13 följer att det föreligger en kränkning av artikeln endast då också någon annan bestämmelse i konventionen har överträtts. Europadomstolen har dock förkastat denna tolkning och har anført att det räcker att någon påstår sig vara ett offer för ett brott mot konventionen.¹⁹³ Påstår någon att kränkning föreligger skall denne därför ha tillgång till ett rättsmedel för att få sitt påstående prövat under förutsättningen att påståendet baseras på rimliga grunder.¹⁹⁴

Artikel 13 erfordrar inte att talan mot kränkningar av fri- och rättigheter skall kunna föras inför domstol utan Europadomstolen har ansett att även administrativa rättsmedel kan vara tillräckliga för att uppfylla konventionskraven. Det skall i detta sammanhang erinras om att det under vissa förutsättningar föreligger en rätt till domstolsprövning enligt andra bestämmelser i konventionen. Av artikel 6 (1) följer, som anförts ovan, att det vid fastställandet av civila rättigheter och skyldigheter följer en rätt till domstolsprövning.

---

¹⁹¹ Mårsäter, O. *Folkrättsligt skydd av rätten till domstolsprövning*, s. 208.

¹⁹² Mårsäter, O. *Folkrättsligt skydd av rätten till domstolsprövning*, s. 208-210.

¹⁹³ *Klass and Others v. Germany*, no. 5029/71, Judgment of September 1978.

¹⁹⁴ Danelius, H. *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis- En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, s. 352.

Eftersom artikel 6 (1) ger mer långtgående garantier än artikel 13, följer att den förra artikeln är att anse som *lex specialis* i förhållande till artikel 13.¹⁹⁵ Artikel 13 EKMR har vidare ingen tillämplighet vad gäller klagomål som är riktade mot innehållet i inhemsk lag utan att vara relaterade till lagens tillämpning. Europadomstolen har nämligen funnit att det skulle vara alltför långtgående att kräva att konventionsstaterna skall införa ett system för lagprövning, se exempelvis *Gustafsson v. Sweden*.¹⁹⁶

---

¹⁹⁵ Danelius, H. *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis- En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, s. 356.

¹⁹⁶ *Gustafsson v Sweden*, no. 15573/89, Judgment of 25 April 1996.

7 Avslutande analys

Av kapitel 2 framgår att det ankommer på gemenskapsdomstolarna att fastställa att lag och rätt efterföljs vid tolkning och tillämpning av fördraget. Härav följer att det är EG-domstolens uppgift att se till att gemenskapsinstitutionerna handlar inom sina respektive kompetensområden i enlighet med gemenskapsrätten. För att kunna uppfylla denna uppgift har domstolen givits behörighet att pröva giltigheten av de rättsakter som institutionerna utfärdar. Allteftersom gemenskapens kompetens har vidgats har emellertid EG-rätten fått allt större betydelse för enskilda individers rättigheter och skyldigheter, varför fysiska och juridiska personers möjlighet att få till stånd en ogiltighetstalan enligt artikel 230 (4) EGF har fått mer uppmärksamhet. Denna ökade fokusering på talerätten för enskilda har medfört en utveckling i rättspraxis och fördragen som, enligt min uppfattning, åtminstone visar på en vilja inom gemenskapen att stärka fysiska och juridiska personers rätt att föra talan mot en gemenskapsrättsakt.

7.1 Utvecklingen inom EU vad gäller rätten till domstolsprövning

Av kapitel 3 framgår att EG-domstolen har varit väldigt restriktiv vad gäller möjligheterna för enskilda att föra talan mot en gemenskapsrättsakt. Särskilt svårigheterna att föra talan mot en förordning har varit föremål för kontrovers. Under väldigt speciella omständigheter, såsom i fallen *Cordinou* och *Extramet*, har emellertid domstolen varit beredd att utvidga talerätten för enskilda genom att anta en något mera liberal inställning till den enskildes möjligheter att föra talan mot en förordning. Domstolen har exempelvis uttalat att enskilda kan föra en talan angående giltigheten av en rättsakt trots att den utgör en s.k. ”äkt förordning”. Således har rättsaktens allmänna giltighet inte ansetts utesluta att en förordning kan röra vissa ekonomiska aktörer direkt och personligen. Domstolen har vidare fastslagit att enskilda inte enbart skall anses personligen berörda när de tillhör en slutna kategori som berörs av rättsakten, utan också när de på grund av vissa egenskaper som är utmärkande för dem eller på grund av en faktisk situation särskiljer sig från alla andra personer. Även om många spekulerade och hoppades på att dessa fall skulle utgöra början, på en successiv utveckling mot en mer omfattande rätt till domstolsprövning för enskilda, har domstolen genom sin senare rättspraxis visat att så inte skulle vara fallet. Det avgörande för att domstolen skulle tillämpa en mer liberal inställning i de aktuella fallen verkar, enligt min mening, ha varit målens speciella karaktär. *Extramet* rörde nämligen antidumpningsåtgärder vilket innebar att domstolen hade att pröva en fråga på ett s.k. kvasijudiciellt område. *Cordinou* har även ansetts röra väldigt speciella omständigheter eftersom en vinproducent helt förlorade rätten till ett inregistrerat varumärke genom den aktuella gemenskapsrättsakten.

Det finns emellertid en annan typ av rättsfall då frågan om en utvidgning av talerätten åter har kommit på tal. Genom det s.k. *Greenpeace*-fallet uppmärksammades nämligen frågan om "*deni de justice*" dvs. situationer då den enskilde varken kan få till stånd en direkt eller indirekt prövning av giltigheten av en gemenskapsrättsakt. *Greenpeace*-domen följdes av förstainstansrättens dom i *Jégo Quéré* och generaladvokat Jacobs förslag till avgörande i fallet *UPA*. Både *Jégo Quéré* och *UPA* rörde en situation då ett enskilt rättssubjekt ville föra talan mot en gemenskapsrättsakt som inte erfordrade några genomförandebestämmelser. Gemenskapsdomstolarnas strikta praxis vad gäller under vilka förutsättningar det är möjligt för en enskild att föra talan mot en förordning medförde, i de aktuella fallen, att en direkt ogiltighetstalan inte var möjlig. Eftersom de aktuella rättsakterna inte erfordrade några genomförandebestämmelser fanns det inte heller något som den enskilde kunde grunda sin talan på i en nationell domstol. Således fanns det inte heller någon möjlighet att få rättsakten prövad genom en indirekt ogiltighetsprövning via förhandsavgörande. Såväl generaladvokaten som förstainstansrätten kritiserade därför EG-domstolens ofta återopade argument om att fördraget utgjorde ett fullkomligt system för talemöjlighet och förordade en förändring av begreppet personligen berörd. Även om EG-domstolen valde att inte förändra rättsläget, genom sin dom i *UPA*, så måste emellertid domstolens avgörande i detta rättsfall, enligt min uppfattning, tolkas som ett steg i utvecklingen mot en utökad betydelse för rätten till domstolsprövning. EG-domstolen konstaterade nämligen att fördragets intention var att tillhandahålla ett fullkomligt system för talemöjlighet, men medgav åtminstone indirekt, att det förelåg ett problem då en rättsakt inte erfordrade några genomförandebestämmelser. Även om domstolen anförde att det ankom på medlemsstaterna att rätta till problemet kan *UPA* i varje fall, enligt min mening, visa på ett visst erkännande från domstolens sida om att fördraget inte längre kan antas vara fullkomligt.

Även om inte EG- eller EU-fördraget innehåller några bestämmelser om rätten till domstolsprövning följer numera av artikel 6 EU-fördraget att rättigheterna i EKMR skall utgöra en del av gemenskapens allmänna principer. Rätten till domstolsprövning har även fastslagits tillhöra EG-rättens allmänna principer genom EG-domstolens praxis (se exempelvis fall såsom *Johnston*). Domstolen har således själv betonat vikten av effektiva rättsmedel för den enskilde och har kritiserat medlemsstaterna för att inte ha givit enskilda möjligheten att effektivt angripa felaktig nationell tillämpning av EG-rätten. Den *Europeiska stadgan om mänskliga rättigheter* visar även, enligt min mening, på en ökad fokus på rätten till domstolsprövning genom att det däri har införts bestämmelser som reglerar denna rätt. I utkastet till en ny konstitution för Europa fanns även artiklar som syftade till att stärka rätten för den enskilde att föra talan mot gemenskapsrättsakter. Som konstaterades i kapitel 5.2 innehöll utkastet till konstitutionen exempelvis en utökad rätt för enskilda att föra talan mot en förordning samt en princip om att medlemsstaterna skall säkra skyddet för rätten till domstolsprövning. De diskussioner som föregick upprättandet av

konstitutionsutkastet visar även på en ökad betydelse av rätten till domstolsprövning.

Sammanfattningsvis kan det därför, enligt min uppfattning, sägas att utvecklingen i rättspraxis och i fördragstext visar på ett stärkt skydd för rätten till domstolsprövning inom den Europeiska unionen. Även om utvecklingen i viss mån har avstannat genom fall såsom *UPA* och *Greenpeace* samt genom det faktum att konstitutionen inte antogs, så fortgår det emellertid en debatt om huruvida talerätsreglerna bör förändras eller ej. Det kan även, enligt min mening, antas följa av denna utveckling att gemenskapen har att uppfylla de krav som uppställs i EKMR. I och med den stärkta rollen för rätten till domstolsprövning har nämligen artikel 6 och 13 EKMR fått en allt mer central roll vad gäller talerätten för enskilda.

7.2 Artikel 6 och 13 EKMR i förhållande till talerätten för enskilda enligt artikel 230 (4) EGF

Även om gemenskapsdomstolarna inte är bundna av Europadomstolens praxis är jag av uppfattningen att gemenskapsdomstolarna inte kan bortse från Strasbourgdomstolens tolkning av EKMR. Såväl EKMR som rätten till domstolsprövning har, som ovan anförts, fått en allt starkare position inom EG-rätten över tiden. EG-domstolen har vidare i ett flertal avgörande hänvisat till artikel 6 och 13 EKMR när den klarlagt att medlemsstaterna har en skyldighet att skydda rätten till domstolsprövning. Jag anser därför, i likhet med generaladvokat Jacobs, att det skulle finnas en risk för att gemenskapen skulle kunna komma att bli anklagad för hyckleri eller skenhelighet om den tillåter att det finns konflikter mellan de grundläggande mänskliga rättigheter som fördragen påstår sig skydda och den gällande rätten till domstolsprövning inom gemenskapen. Leif Sévon, som själv är en f.d. domare i EG-domstolen, har även anfört att det ur EG-domstolens rättspraxis kan utläsas en strävan efter att undvika konflikter mellan EKMR och gemenskapsrätten. Därför är jag av uppfattningen att Europadomstolens avgöranden i fråga om rätten till domstolsprövning bör få stor betydelse för den framtida utvecklingen av enskildas talerätt enligt artikel 230 (4) EGF.

För att talerätten i artikel 230 (4) EGF överhuvudtaget skall kunna ifrågasättas med utgångspunkt i artikel 6 EKMR måste emellertid denna bestämmelse skydda rätten till domstolsprövning i situationer då en individ vill ifrågasätta giltigheten av en rättsakt. Som anförts i kapitel 6.1.1.1 medför artikel 6 EKMR ingen garanti för att enskilda skall ha en rätt att få lagenligheten av en nationell lagstiftning prövad i domstol. Av fallet *Rahko and Posti v. Finland* följer emellertid att rätten till domstolsprövning kan föreligga under vissa speciella förutsättningar. I det aktuella fallet konstaterade domstolen att situationen kan vara sådan att en nationell lagstiftning eller ett beslut, trots att detta inte direkt riktar sig mot specifika individer eller grupper av individer, påverkar en avgränsad grupps civila rättigheter eller skyldigheter med anledning av faktiska omständigheter som

gör att individen eller gruppen av individer, särskiljer sig mot övriga i samhället.

I sådana fall kan det enligt artikel 6 (1) EKMR erfordras att lagen eller beslutets materiella innehåll skall kunna underställas en prövning. Europadomstolens förutsättningar för att en rätt till domstolsprövning skall föreligga, vid prövning av en nationell lagstiftnings giltighet, har således vissa likheter med möjligheten att väcka talan mot en gemenskapsrättsakt under EG-rätten. Europadomstolen konstaterar även i domen att deras ordning i viss mån påminner om den som gäller vid ogiltighetstalan enligt artikel 230 (4) EGF. Jag anser mig dock kunna identifiera tre skillnader eller konflikter mellan den av Europadomstolen och gemenskapsdomstolarna antagna inställningen vad gäller rätten till giltighetsprövning av rättsakter.

För det första hänvisar Europadomstolen till fallet *Extramet* då den konstaterar att den har antagit en med gemenskapsdomstolarna jämförlig inställning. Som ovan anförts utgör *Extramet* ett undantag från den i övrigt stränga inställningen till talerätt för enskilda. Såväl fallet *Extramet* som *Cordinou* har varit undantag som gjorts p.g.a. väldigt speciella omständigheter och efterföljande praxis har även visat att dessa fall inte inneburit någon väsentlig förändring av rättsläget. Om Europadomstolen hade ansett att talerätten för enskilda enligt artikel 230 (4) EGF hade varit tillfredställande hade det, enligt min mening, inte funnits någon anledning för Europadomstolen att hänvisa till detta rättsfall. Som framgår av kapitel 3 är den strikta linje som utarbetats genom bl.a. fallet *Plaumann* fortfarande gällande, varför det kan ifrågasättas om inte Europadomstolen genom att hänvisa till *Extramet* vill klargöra för gemenskapen att den inte finner EG-rättens talemöjligheter helt tillfredsställande.

För det andra konstaterar Europadomstolen att de alternativa nationella prövningsmöjligheter, som den finska staten ansåg att klagande borde ha uttömt innan de förde talan vid Strasbourgsdomstolen, måste vara lämpliga. Europadomstolen ansåg nämligen att det inte kunde erfordras att den enskilde först skulle ha väckt talan om statsansvar innan denne gjorde gällande att rätten till domstolsprövning hade blivit kränkt. Anledningen till detta var att klaganden inte hade någon rimlig möjlighet att nå framgång med en sådan skadeståndstalan. Detta konstaterande skulle, enligt min mening, kunna tolkas som att Europadomstolen menar att en talan om statsansvar inte kan ersätta en talan om en rättsakts giltighet eftersom den förstnämnda talan inte är ett lämpligt eller tillräckligt alternativ i förhållande till den sistnämnda. Denna tolkning av Europadomstolens uppfattning om de finska alternativen till prövning av lagen kan, enligt min mening, jämföras med bl.a. generaladvokat Jacobs inställning till möjligheten att föra en indirekt ogiltighetsprövning enligt artikel 234 och artikel 241 EGF. Generaladvokaten ansåg nämligen att varken artikel 234 eller 241 EGF var ett lämpligt alternativ till en direkt ogiltighetstalan enligt artikel 230. Artikel 241 EGF har, som anförts under kapitel 4, en mycket begränsad tillämpning

och syftar till att lösa den situationen då en rättsakt, som inte har kunnat bli föremål för en ogiltighetstalan enligt artikel 230, ligger till grund för senare rättsakter. Med andra ord utgör den ifrågasatta rättsakten en rättsgrund för senare rättsakter eller beslut av rådet eller kommissionen.

Jag anser att detta indirekta prövningsinstituts begränsade tillämpningsområde gör att artikeln inte kan anses vara ett lämplig alternativ till en direkt ogiltighetstalan enligt artikel 230 EGF. Inte heller kan en indirekt giltighetsprövning av en gemenskapsrättsakt, genom ett förhandsavgörande, jämföras med en direkt ogiltighetstalan. Den enskilde har exempelvis ingen garanti för att den nationella domstolen hänför frågan till EG-domstolen. Detta beror bl.a. på att den nationella domstolen inte behöver begära ett förhandsavgörande om den inte finner någon anledning att ifrågasätta gemenskapsrättsaktens giltighet. Vidare innebär en EG-förordning som inte kräver några genomförandebestämmelser, i vissa situationer, att den enskilde inte har någon möjlighet, enligt nationell rätt, att föra en talan enligt artikel 234 EGF. Ett exempel på detta är situationen i *Jégo Quéré*-fallet där de enskilda ville få en förordnings giltighet prövad. Förstainstansrätten anförde att sökanden inte hade någon möjlighet att få till stånd en prövning enligt vare sig artikel 234 eller artikel 230 och att detta måste anses stå i strid med EKMR: s krav på rätten till domstolsprövning. Jag är beredd att instämma med förstainstansrätten i dennes uppfattning av situationen. Ett rättsmedel kan nämligen, enligt min mening, aldrig anses vara ett lämpligt alternativ till en direkt ogiltighetstalan enligt artikel 234 EGF om det inte ens är möjligt att få till stånd en tvist i nationell domstol så att ett förhandsavgörande kan komma att begäras. Vidare kan artikel 234, i likhet med vad generaladvokat Jacobs har anført, inte anses vara ett tillräckligt alternativ till artikel 230 om det inte finns en garanti för att ett förhandsavgörande kommer att begäras.

För det tredje följer av rättsfallet *Rahko and Posti v. Finland* att en enskild aldrig skall behöva bryta mot lagen för att få till stånd en ogiltighetsprövning. Det är därför anmärkningsvärt att utfallet av EG-domstolens avgörande i fallet *Jégo Quéré* blev den att det inte fanns någon annan utväg för klaganden än att bryta mot den ifrågasatta förordningen i syfte att få sina rättigheter och skyldigheter enligt rättsakten prövade. Om en förordning, såsom i *Jégo Quéré*, saknar genomförandebestämmelser finns det således ingenting för klaganden att grunda sin talan på i en nationell domstol, varför dennes enda möjlighet att få sina rättigheter prövade står till att överträda rättsakten och på så sätt få till stånd en brottmåls- eller civilrättslig rättegång. Detta problem med den gällande ordningen uppmärksammades därför vid skapandet av konstitutionen. Av artikel III-365 (4) i konstitutionsutkastet följde att enskilda inte behövde vara personligen berörda av en rättsakt om denna inte erfordrade några genomförandebestämmelser. Men eftersom konstitutionen inte antogs kvarstår fortfarande problemet med att enskilda under vissa situationer kan stå helt utan någon rätt till domstolsprövning.

Sammanfattningsvis ställer jag mig ytterst tveksam till om EG-rättens möjlighet för talerätt vid direkt ogiltighetstalan av förordningar står i överensstämmelse med EKMR: s krav på en rätt till domstolsprövning enligt artikel 6 EKMR. Europadomstolens hänvisning till Extramet, argumentation kring alternativa prövningsmöjligheter samt uttalande om att enskilda inte skall behöva bryta mot lagen för att få sina rättigheter och skyldigheter prövade talar nämligen, enligt min mening, för att gemenskapsdomstolarnas rättspraxis står i strid med rätten till domstolsprövning. Vad gäller artikel 13 EKMR skall anmärkas att artikel 6 EKMR ger ett mer långtgående skydd än artikel 13, varför artikel 6 är lex specialis i förhållande till artikeln om rätten till effektiva rättsmedel. Vidare följer av Europadomstolens praxis att artikel 13 inte är tillämplig vid lagprövning (som inte är relaterade till lagens tillämpning). Av detta följer, enligt min mening, att det är främst utifrån artikel 6 EKMR som EG-rättens talerättsregler kan ifrågasättas.

7.3 Avslutande kommentarer

Även om det ovan anförda tyder på att den gällande ordningen i fråga om talerätten för enskilda inte stämmer överens med EKMR: s krav på en rätt till domstolsprövning har gemenskapsdomstolarna varit ytterst ovilliga att ändra sin strikta rättspraxis. EG-domstolen har till sitt försvar anfört att det ankommer på medlemsstaterna att ändra den gällande ordningen genom en fördragsändring och att medlemsstaterna har att anpassa sina rättsordningar så att dessa innehåller ett system för rättslig prövning som säkerställer rättsskyddet. EG-domstolens resonemang är, enligt min mening, anmärkningsvärt eftersom domstolen har varit högst villig att ändra på rättsläget vad gäller exempelvis Europaparlamentets ställning i artikel 230 EGF och begreppet ”annan person” i artikel 230 (4) EGF. Det ska även noteras att det var EG-domstolen själv som utvecklade den strikta *Plaumann*-formulan. Men oavsett om det är medlemsstaterna eller gemenskapsdomstolarna som skall säkerställa att gemenskapen uppfyller rätten till domstolsprövning enligt artikel 6 EKMR så visar det ovan anförda, enligt min mening, på den väldigt problematiska ställning som de mänskliga rättigheterna har intagit inom den Europeiska unionen. Problemet, som bl.a. består i att det inte finns några klara riktlinjer för vem som har att se till att EKMR och rätten till domstolsprövning efterföljs, är särskilt allvarligt med tanke på att EG-rätten bara blir mer och mer ingripande i den enskilde individens rättigheter och skyldigheter. Ett

tydligare klargörande från gemenskapens sida, om vem som bör bära ansvaret för att den Europeiska unionens talerätsregler skall stå i överensstämmelse med EKMR, vore därför ytterst eftersträvänsvärt.

Litteraturförteckning

- Allgårdh, Olof & Norberg, Sven *EG och EG-rätten*, Nordstedts Juridik AB, Upplaga 4:1, Stockholm 2004.
- Albros-Llorens, Albertina *Private Parties in European Community law*, Clarendin Press Oxford, Oxford 1996.
- Arnall, Anthony *The European Union and its Court of Justice*, Oxford University Press, Second edition, Oxford 2006.
- Bernitz, Ulf & Kjellgren, Anders *Europarättens grunder*, Norstedts Juridik AB, Upplaga 1:1, Stockholm 2002.
- Danelius, Hans *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis- En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, Norstedt Juridik, Upplaga 2:1, Stockholm 2002.
- Hettne, Jörgen. & Öberg, Ulf *Domstolarna i Europeiska Unionens konstitution*, EO-print AB, Rapport nr 15, utges av Svenska institutet för europapolitiska studier, Stockholm 2003.
- Mårsäter, Olle *Folkrättsligt skydd av rätten till domstolsprövning*, Universitetstryckeriet, Uppsala universitet, Uppsala 2005.
- Ward, Angela *Judicial Review and the Rights of Private Parties in EC Law*, Oxford University Press, Oxford 2000.
- Wyatt, Derrick & Dashwood, Allan *European Union Law*, London Sweet & Maxwell, Fourth edition, 2000.

Artiklar

- Albert-Llorens, Albertina *The Standing of Private Parties to challenge Community Acts: Has the Community missed the Boat?* Cambridge Law Journal, Mars 2003.
- Arnulf, Anthony *Private applicants and the action for annulment under Article 173 of the EC Treaty*, Common Law Market Review 32, 1995.
- Cameron, Iain *Skyddet för mänskliga rättigheter inom EU- någon annans problem?*, Europarättslig Tidskrift, 2005.
- Cavallin, Sophie *Direkt ogiltighetstalan inför EG-domstolen - i ljuset av svensk förvaltnings- och konkurrensrätt*, Europarättslig Tidskrift, 2000.
- Garpelin, Matti *Europadomstolens framtid som försvarare av mänskliga rättigheter i Europa*, Europarättslig Tidskrift, 2006.
- Lenaerts, Koen & Corthaut, Tim *Judicial Review as a Contribution to the Development of European Constitutionalism*, Yearbook of European Law, 2003.
- Manuel, José. & Martin, Cortés *Ubi ius, Ibi Remedium? – Locus Standi of Private Applicants under Article 230 (4) EC at a European Constitutional Crossroads*, Maastricht Journal of European and Comparative Law, Volume 11, Number 3, 2004.
- Sevón, Leif *De mänskliga rättigheterna i EU*, Europarättslig Tidskrift, 2000.

- Tridimas, Takis *The European Court of Justice and the Draft Constitution: A Supreme Court for the Union?* European Legal Studies, 8/2003.
- Van den Brock, Naboth *A Long Hot Summer for Individual Concern? The European Court's Recent Case Law on Direct Actions by Private Parties...and a Plea for Foreign Affairs Exception*, Legal Issues of Economic Integration, Volume 30, Number 1, 2003.
- Varju, Marton *The Debate on the Future of the standing under Article 230 (4) TEC in the European Convention*, European Public Law, Volume 10, Issue 1, 2004.

Internetsidor

www.consilium.europa.eu

Lagtext

Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen (Romfördraget).

Fördraget om Europeiska unionen (Maastrichtfördraget).

Nicefördraget om ändring av Fördraget om Europeiska unionen, fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna om vissa akter som hör samman med dem.

Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Rättegångsregler för Europeiska Gemenskapernas förstainstansrätt av den 2 maj 1991.

Domstolens rättegångsregler av den 19 juni 1991.

Fördrag om upprättande av en konstitution för Europa, Europeiska Unionens Officiella tidning, 2004/C 310/01.

Europeiska Unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

Vienna Convention on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations.

Övrigt

CONV 734/03, Bryssel den 12 maj 2003, Europeiska konventet, Sekretariatet.

Memorandum concerning EC accession to the ECHR, Bulletin of the EC-S2/1979.

Commission Communication on Community accession to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and some of its Protocols, SEC (90) 2087 Brussels, 19 November 1990.

Working Group II, "Intégration de la Charte/adhésion à la CEDH", Working Group Document 20, WG II-WD 020 of 27 September 2002.

Rättsfallsförteckning

EG-domstolens avgöranden

Case 1/58, *Friedrich Stork & Cie v. High Authority of the European Coal and Steel Community*, [1959] ECR 17.

Joined cases 36, 37, 38-59 and 50-59, *Präsident Ruhrkolen-Verkaufsgesellschaft mbH, Geitling Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft mbH, Mausegatt Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft mbH and I. Nold KG v High Authority of the European Coal and Steel Community*, [1960] ECR 423.

Förenade målen 16/62 and 17/62, *Confédération nationale des producteurs de fruits et légumes m.fl. mot Europeiska ekonomiska gemenskapens råd*, [1962] ECR 145.

Mål 25/62, *Plaumann & Co. mot Europeiska gemenskapens*, (REG 1963, s. 199).

Mål 26/62, *NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v Netherlands Inland Revenue Administration*, (REG 1963, s. 161).

Joined cases 106 and 107/63, *Alfred Toepfer and Getreide-Import Gesellschaft v. Commission of the EEC*, [1965] ECR 405.

Mål 6/64, *Flaminio Costa mot E.N.E.L*, (REG 1964, s. 211).

Case 40/64, *Marcello Sgarlata and others v. Commission of the EEC*, [1965] ECR 215.

Mål 29/69, *Stauder mot Ulm*, (REG 1969, s. 419).

Case 69/69, *SA Alcan Aluminium Raeren and others v. Commission of the European Communities*, [1970] ECR 389.

Mål 11/70, *Internationale Handelsgesellschaft mbH mot Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittela*, (REG 1970, sid. 1125).

Mål 22/70, *Kommissionen mot Rådet*, (REG 1971, s. 263).

Joined cases 41-44/70, *NV International Fruit Company and others v. Commission of the European Communities*, ECR [1971] 411.

Mål 4/73, *J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung mot Europeiska gemenskapernas kommission*, (REG 1974, s. 491).

Mål 36/75, *Roland Rutili mot inrikesministern*, (REG 1975, s. 1219).

Case 92/78, *SpA Simmenthal v. Commission of the European Communities*, [1979] ECR 777.

Joined Cases 103-109/78 *Société des Usines de Beauport v. Council* [1979] ECR 17.

Mål 44/79, *Liselotte Hauer mot Land Rheinland-Pfalz*, (REG 1979, s. 3727).

Mål 138/79, *SA Roquettes Frères mot Europeiska gemenskapernas råd*, (REG 1980, s. 3333).

Joined Cases 789/79 and 790/79, *Calpak SpA et Società Emiliana Lavorazione Frutta SpA v Commission of the European Communities*, ECR [1980] 1949.

Mål 11/82, *SA Piraiki-Patraiki and others v. Commission of the European Communities*, [1985] ECR 207.

Case 231/82, *Spijker Kwasten BV v. Commission of the European Communities*, [1983] ECR 2559.

Mål 294/83, *Parti Écologiste "Les Verts" mot Europaparlamentet*, (REG 1986, s 1339).

Mål 222/84, *Johnston mot Chief Constable of the Royal Constabulary*, (REG 1986, s 1651).

Mål 314/85, *Foto-Frost mot Hauptzollamt Lübeck-Ost*, (REG 1987, s. 233).

Mål 70/88, *Europaparlamentet mot gemenskapernas råd*, (REG 1990, s I-2041).

Förenade målen C-143/88 och C-82/89, *Zuckerfabrik Süderdithmarschen AG mot Hauptzollamt Itzehoe och Zuckerfabrik Soest GmbH mot Hauptzollamt Paderborn*, (REG 1991, s. 415).

Mål C-260/89, *Elliniki Radiophonia Tiléorassi AE och Panellinia Omospondia Syllogon Prossopikou mot Dimotiki Etairia Pliroforissis och Sotirios Kouvelas och Nicolaos Avdellas m.fl.*, (1991, s. I-2925).

Mål C-309/89, *Cordinou SA mot rådet*, (REG 1994, s. I-1853).

Mål C-358/89, *Extramet Industrie SA v. Council of the European Communities*, [1991] ECR I-2501.

Joined Cases 789/79 and 790/79, *Calpak SpA et Società Emiliana Lavorazione Frutta SpA v. Commission of the European Communities*, ECR [1980] 1949.

Joined cases C-15/91 and C-108/91, *Josef Buckl & Söhne OHG and others v. Commission of the European Communities*, [1992] ECR I-6061.

Mål 188/92, *TWD Textilwerke Deggendorf GmbH mot Bundesrepublik Deutschland*, (REG 1994, s. I-833).

Mål C-27/95, *Woodspring District Council mot Bakers of Nailsea Ltd*, (REG 1997, s. I-1847).

Mål C-185/95 P, *Baustahlgewebe GmbH mot kommissionen*, (REG 1998 s. I-08417).

Mål C 321/95, *Stichting Greenpeace Council (Greenpeace International) e.a. mot Europeiska kommissionen*, (REG 1998, s. I-1651).

Mål C-310/97 P. *Europeiska kommissionen Assidomän Kraft Products AB* (REG 1999, s. I-5363).

Mål C-50/00, *Unión de Pequeños Agricultores mot Europeiska unionens råd*, (REG 2002, s. I-6677).

Mål C-263/02P, *Commission of the European Communities v. Jégo Quéré & Cie SA*, 2004 ECR I-3425.

Förstainstansrättens avgöranden

Case T-138/89, *Nederlandse Bankiersvereniging and Nederlandse Vereniging van Banken v. Commission of the European Communities v. Commission*, [1992] ECR II-2181.

Mål T-82/96, *Associação dos Refinadores de Açúcar Portugueses (ARAP), Alcântara Refinarias - Açúcares SA och RAR Refinarias de Açúcar Reunidas SA mot Europeiska kommissionen*, (REG 1999, s. II-1889).

Förenade målen T-244/93 och 486/93, *TWD Textilwerke Deggendorf GmbH mot Europeiska kommissionen*, (REG 1995, s. II-2265).

Mål T-154/94, *Comité des salines de France och Compagnie des salins du Midi et des salines de l'Est SA mot Europeiska kommissionen*, (REG 1996, s. 1377).

Mål T-161/94, *Sinochem Heilongjiang v. Council*, (REG 1996 s. II-695).

Mål T-173/98, *Unión de Pequeños Agricultores (UPA) mot Europeiska unionens råd*, (REG 1999, s. II-3357).

Förenade målen T-177 och 377/94, *Henk Altmann et Margaret Casson mot Europeiska kommissionen*, (REG 1996, s. II-2041), punkt 119.

Mål T-177/01, *Jégo-Quééré & Cie SA mot Europeiska kommissionen*, (REG 2002, s. II-2365).

Förslag till avgörande

Opinion of Mr Advocate General Jacobs delivered on 15 September 1993, *TWD Textilwerke Deggendorf GmbH v. Bundesrepublik Deutschland*, [1994] ECR I-833.

Förslag till avgörande av generaladvokat Cosmas föredraget den 23 september 1997, *Stichting Greenpeace Council (Greenpeace International) e.a. mot Europeiska kommissionen*, (REG 1998, s. I-1651).

Förslag till avgörande av generaladvokat Jacobs föredraget den 21 mars 2002, *Unión de Pequeños Agricultores mot Europeiska unionens råd*, (REG 2002, s. I-06677).

Europadomstolens avgöranden

Delcourt v. Belgium, no. 2689/65, Judgment of 17 January 1970.

Ringesen v. Austria, no. 2614/65, Judgment of 16 July 1971.

Golder v. The United Kingdom, no. 4451/70, Judgment of 21 February 1975.

Klass and Others v. Germany, no. 5029/71, Judgment of September 1978.

Winterwerp v. the Netherlands, no. 6301/73, Judgement of 24 October 1979.

Ruiz-Mateos and Others v. Spain, no. 14324/88, Commission decision of 19 April 1991.

Drozd and Janousek v. France and Spain, no. 12747/87, Judgement of 26 June 1992.

Salerno v. Italy, no. 1195586, Judgement of 12 October 1992.

Gustafsson v Sweden, no. 15573/89, Judgment of 25 April 1996.

Posti & Rahko mot Finland, no. 27824/95, Judgement of 24 September 2002.

Övriga avgöranden

Bundesverfassungsgerichts dom den 29 maj 1974 i mål 2 BvL 52/71
Bundesverfassungsgerichts Vol. 37, s. 271.

Bundesverfassungsgerichts dom den 22 oktober 1986 i mål 2 BvL 197/83,
Einscheidungen des Bundesverfassungsgerichts Vol. 73 s. 339.

*Opinion 2/94; Opinion pursuant to Article 228 (6) of the EC Treaty
(Accession by the Communities to the Convention for the Protection of
Human Rights and Fundamental Freedoms) ECHR [1996] ECR I-1759, 28
March 1996.*